

Klassiwõitlus

III aastakäik

Marts - aprill 1921

Nr 3-4 (27-28)

 H. J. Kõrvaldi nim.
 Eesti Lev Rühk
 Reematuksogu

PE1475

1871 — 1921

PARIISI KOMMUUNA 50. AASTAPÄEWAKS 18. MARTSIKS

H. Pöögelmann

„Meie olime ühe ja sellesama wabaduse, ühe ja sellesama usu, ühe ja sellesama armastuse lapsed.“
Lissagaray

Nad olid seda — kõik need esimise tõelise töörahvariigi liikmed, keda 50 aastat tagasi Pariisi müüride wahel ühine saatus kokku sidus. Väljas müüride taga seisis kahekordne waenlane: võitja Preisi sõjawägi ja Prantsuse oma wihane ja kättemaksmist auduw kodanlus; ees oli tundmata tulewik, tee, mida ajaloo weel üksigi ühiskond ei olnud tallanud; aga silmapilguks oli kätte wõidetud tõeline wabadus, wennalikkus, ühtlus, oli teostatud ammu igatsetud ideaal, ja see lennutas waimu kõrgele üle igapäewsuse, laotas särawa, elendawa aadeteliniku üle maiste mustade murede...

Ajaloolise sunni äärmise surwe all oli Pariisi Kommuun elusse tõusnud. Napoleon III meeletu priiskamine oli keisririigile aua kaewanud, kuhu ta 4. septembril 1870, Sedanil lahingus, lõpulikult kukkus. Teade Prantsuse wägede ja Louis (Lui) Bonaparte (Napoleon III) enese wangilangemisest Sedanis paiskas Pariisis kõdunenud

keisririigi kerge ooga kukerpalli, ja rõemul õiskas rahwas: „Elagu wabariik!“

See oli aga algusest peale kurnajate wabariik, kus wõim kodanluse, kapitalistide käes. See tegi küll „isamaa kaitsmisest“ suuri sõnu, töötas wälisele wõitjale, kes Pariisile ikka ligemale jõudis, wiimase weretilgani wasta panna, teadis aga tegelikult et ta igasuguseks wastapanekuks wõimetu oli; sest ainuke jõud, mille najale toetades walitsus wastapanekut korraldada oleks suutnud, oli — sõjariistus töörahwas. Aga sõjariistus töörahwas on kodanlusele alati kardetawam olnud kui mistahes sugune wäline kodanline waenlane, ja sellepärast oidis Prantsuse walitsus enast selle jõu organiseerimise eest. Sellewasta akkas ta preistolastega salaja kokkuleppe tegemiseks sammusid astuma ja rahwa äraandmisele ette walmistama.

Kaua see pettusepoliitika salajaks ei jäänud; nurin rahwa ulgas kaswas. Pariisi rahwakaardiwäe salgad katsusid paaril korral mässugi tõsta, et äraandjate walitsust kukutada. Walitsuse juht Thiers (Tjaar) näitas juba nendekat-

sete mahasurumisel oma kustutamata werejanu. 28. jaanuaril wõtsid Preisi wäed lühikese piiramise järele Pariisi ära. Nüüd algas sõjakäik Pariisi töörahwa wasta juba kahe kokku lepingunud wastase poolt. Ajutine wahe- rahu, mis Thiers preislastega tegi, oli oma terawa otsaga just Pariisi wasta sihitud, kus rahutud töörahwa- ulgad ja rahwakaart sees asus, kes walitsuse äraandlikku tegewust ukka mõistis ja keda walitsusel sellepärast küllalt asja karta oli.

Kaheksa päewa jooksul, wahe- rahu tegemisest arwates, pidi ülemaaline rahwuskogu kokku astuma, et lõpu- likku lepingut kinnitada. Mingid korralikka walimisi selle lühikese aja jooksul, pealegi katkestatud läbi- käimisewõimalusi silmas pidades, oli wõimata toimetada. Walitsus tegi rah- wuskogu „oma näo järele ja enese sarnaseks“. See oli töörahwa wihaste waenlaste, kuningriiklaste, kapitalis- tide, mõisnikkude pesa, kelle esimi- seks püüdeks oli tõrgest Pariisi kann- alla suruda, et siis seda wabam oleks preislastega lepinguid sobitada.

Sõjakäik Pariisi wasta algas kohe, kuigi mitte sõjariistadega; rahwakaar- diwägi Pariisis oli puutumata jäänud, isegi Preisi wäed ei julenud Pariisi tungida, et rahwakaartlastelt sõja- riistu ära wõtta. Rahwuskogu kolis Pariisist ära Versailles (Werssaijsse) ja akkas sealt Pariisi rahwast — peajasjalikult olid sinna töölised, käsi- töölised, wäiksed ärimehed, alamad ametnikud jne järele jäänud, kuna sõõdikutekarjad kuni uulitsatüdruk- uteni Versailles rändasid—igawiisi prototseerima. Neile takistati tarbe- ainete sissewedu; tööpuudus aeti äärmuseni; waoseksjäänud ulkadelt anti luba kauemat aega maksmata jäänud üürimaksu sisse nõuda; rahwa- kaardiwäele ei maksetud enam senistgi wiiltsat palka (1 frank 50 santiimi), mis nende ainukeseks ülespidamiseks oli.

Kõik see aga ei murdnud Pariisi mee- leolu, waid kaswatas ainult rahu- tust ja õhutas ulkasi wastapanekule. Ambaid kiristades kuulas Thiers aru- andeid Pariisi walitsusewastastest mee- leawaldustest, millest sajatuhan-

delised ulgad osa wõtsid. Seda mee- leolu murda wõis ainult sõjariista- dega, mis aga enam kui ädaotlik oli niikaua kui rahwakaardiwäel sõja- riistad kätte jäid. Neid oli tar- wis ära wõtta, ja sellekohase sala- jase ettewalmistuse peale tungisidgi walitsuse poolt kokkuseatud salgad 18. märtsi ommiku koidikul Mont- martre mäel olewate suurtükkide kal- lale. Nende allawedamise katse läks aga nurja; tapeti paar kindrali ära, suur osa rööwkatsel tulnud wäesal- gast ühines rahwakaardiga, ja ühes- koos mindi nüüd teiste walitsuse- wäeosade juure, kes teistes paikades pidid sõjariistu ära wõtma. Ilma suu- rema wastapanekuta andsid walitsuse- wäed alla, osalt rahwawägedega ühine- des. Wäiksem osa lahkus linnast ühes wiimaste kurnajatega, pappidega ja walitsuseasutustega, korratuis sal- kades Versailles põgenedes, kus ka walitsus pelgupaika otsis.

*

Pariis oli sekskorraks wereimejatest waba; wõim linnas oli rahwakaardi keskkomitee kätte läinud, mis tegeli- kult meile tuntud soldatite saadikute nõukogu kujutas, ja suuremal osal töörahwaridadest pärit reawäelastest koos seisis. Suure ilmalinna walit- semiseks, pealegi niisugustel wõhi- wõerastel oludel ja tingimistel, ei olnud neist üksigi ette walmistatud. Selge oli ainult see, et nüüd rahwas ise walitsuse oma kätte peab wõtma ja selleks otsekohe waja korraldusi teha. Kümne päewaga oli see töö tehtud, ja 28. märtsil astus uus, kogu rahwa poolt walitud kommuunawalitsus te- gewusesse.

Rahwa mee- leolu oli kõrgemale ti- pule jõudnud. Aga wäliselt oli see kümme päewa määratu, andeksand- mata kaotus. Kodanlus, kes 18. märtsil alatsemisewäärilises seisukorras Pariisist lahkus, kes nendegi sõja- wäejäänuste peale, keda ta Versail- lesse käsutas, silmapilkugi kindel ei wõinud olla, kodanlus oli seda aega, kus Pariisi töörahwas ennast seesmi- selt korraldas, oma sõjalise jõu kogu- miseks ja koondamiseks tarwitunud.

Kõikide Kommuuna ajaloo kirjutajate ühemeelne otsus on, et rahwakaart parandamata wea tegi, et ta walitsusewäggedele Versaillesle jalamaid järele ei läinud ja walitsust seal lõpulikult ei purustanud, wõi vähemalt sõjaliselt tähtsamaid kohte, eesotsas Pariisi üle walitsewat Mont Valérien kindlust, kust walitsusewäed olid lahkunud ja mis poolteist ööd-päewa tühi seisis, ajawiitmata oma kätte ei wõtnud.

Kes tahaks aga neile wõitlejatele, kelle esimine ja wiimane mõte oli ainult ennast kaitseda, sellepärast etteeidet teha. Nagu wõimu kätteleangemine, nii ka selle wõimu kindlustamine sündis tingimistes, mis proletariaadi rewolutsiooni püsimisele ja laienemisele weel ei olnud walminud; kuigi, teiselt poolt, keegi kommuunategelasi selles ei taha süüdistada, et nad selle sammu „enneaegu“ astusid: wõimu wõtmise töörahwa kätte oli neil tingimistel samm, millest rewolutsioonilik töörahwas mööda ei pääsenud.

Ühiskondlise rewolutsiooni kaugeleulatataw wäljawaade wõis igatahes ainult üksikute peades wilkuda; vähemalt rahwakaardi keskkomitee oli üleüldiselt arwamisel, et liikumise esialgne eesmärk ainult Pariisi iseseisew omawalitsus pidi olema. Ja iljeni, kui kommuunanõukogu tegewuse etteotsa astus, leidis sealgi ainult wäiksel arwul mehi, kes Pariisi Kommuunas proletaarlise rewolutsiooni algust nägid. Kommuunanõukogus, mille üleüldne liikmete arw 90, oli 16 „wabameelset“ kodanlast, kes Kommuuna rewolutsioonilikku tegewust järjekindlalt saboteerisid, 4 radikaalkodanlast (käremeelset) ja 72 rewolutsioonääri. Need wiimased olid aga ise mitmest leerist: suurem osa oli Blanqui (Blankii) järrelkäijatest, kes enam rewolutsionäärid kui arusaajad sotsialistid olid; wähe- mus seisis koos peaausjalikult Proudroni (Prudoni) jüngritest, kes küll nternatsionaaliga olid ühinenud, aga oma waadete pooltest weel wäikekodanlises mõtteilmis siplesid. Ainult üksikud, nagu püramidne sotsialistide juht Vaillant (Waijaan), olid teadus-

liku sotsialismuse (Marxi õpetuse) tuuma juure jõudnud tungida ja püüdsid Kommuuna tegewust selle juhtimõtetel arendada. Kõige silmapaistwam Kommuuna tegelaste ulgas oli wana Delescluze (Deleklüüs), Blanqui õpetuse pooleoidja, kes oma rewolutsioonilise tegewuse eest aastate wiisi wangis oli istunud ja kelle wahatahtlikku surmaminekut wiimastel päewadel, kus Kommuuna saatuse üle enam mingit kahtlust ei olnud, Kommuuna ajalookirjutajad kangelaseteona kirjeldawad.

Wähem kui kaks kuud—kommuunanõukogu astus ametisse 28. märtsil, ja 24. mail tuli raekojast lahkuda—on liig lühike aeg selleks, et Kommuuna sisemise töö wõimisest selget pilti anda, sedaenam et kogu aeg ainult suurtükkide mürina all, linnakaitse seisukorras tuli töötada. Sedagi lühiköst aega aga oli küllalt, et Kommuuna klassilisest iseloomust, kindlat kuju järele jätta. Terwe rida korraldusi näitab nõukogu tõsist püüet töörahwa seisukorda parandada: poole aasta kortrimaks kustutati maha; pandikspandud asjade müük linnapandimajas pandi seisma, erapandimajad pandi kinni; kirik lahutati riigist ja wõeti kiriku warandused riigi omaks; wabrikud, mis seisma jäänud, otsustati arwelu wõtta, ja kawatseti neid tööliste ühistegeliste (kooperatiiv-) ühisuste kätte anda käimapanemiseks; pagarite õõtöö kaotati ära, niisamati kõrwaldati töömuretsemise kontorite pidajad, kes politsei poolt selle ameti peale olid nimetatud... Sedasama töörahwaklassi waimu awalaldas alalise sõjawäe ärakaotamine, mille asemele rahwakaardiwägi seati, milles kõik sõjateenistusewõimulised kodanikud pidid teenima. Rahwuwahelise wennastuse ja rahwaste ligendamise mõtte kandjate sammude ulgast olgu kahte nõukogu korraldust nimetada: esiteks otsustati kõik wäljamaalased, kes Kommuuna poolt walitud, ametisse kinnitada, seletades et „Kommuuna lipp üleilmse wabariigi lipp on“. Teiseks otsustati ära äwitada ja äwitati (16. mail) kuulus Vendome (Wandoome) mälestusesam-

mas, mis Napoleon I 1809. a. sõja järel wastastelt wõidetud suurtükkidest oli lasknud walada, ja mis rahwuluse ullustuse ja rahwulise waenu õhutamise mõttemärgiks oli.

Weel ühte iseloomustawat joont Kommuuna tegewusest, õigem Kommuuna tegelastest tuleb nimetada: nende inimsust, ausust ja õiglust. Sellest oolimata et walitsuseaagendid Pariisis niitelda päisepäewa ajal oma musta äri ajasid, tuli nende wasta otse aruldaselt wähe wäewõimu tarwitamist ette. Tõenduseks et Kommuun toore wäewõimu tarwitamise tahab kõrwale jätta ja selle ukka mõistab, toodi suurest rewolutsioonist (1789. a.) mälestuseks jäänud tapamasin (guilotine) warjupaigast wälja ja äwitati ära. Wastaste surmamist tuli ainult arukordselt ette: rahwakaardiwäe poolt otsekohese kuritöö pealt tabatud nuuskurite, sandarmite, prowokaatorite ja pappide wasta. Wiimaste ulgas olid mõned Dominiki kloostrid mungad, kes salaja rahwakaartlaste peale lasksid. Pealemuu sai surma ka kuus würsti ja kaks kindrali — wiimased 18. märtsil, walitsuse oma soldatite poolt, katse juures rahwakaartlaste suurtükka Montmartrelt alla tassida. Suurem osa tapeti Kommuuna wiimastel päewadel, wõitluste juures. See kõrge inimsus ei takistanud ometi kodanlust iljem kommunaaride wasta kõige metsikumalt toorust ja wägiwaldada tarwitamast ja iga kommunaarideohwri eest tuhat ohwrit nõudmast; küll aga andis see awara wõimaluse wastastele et komunaaridele auda kaewata, nende wasta igasuguseid abinõusi tarwitada.

Nagu liigne tagasioidlikkus wäewõimu tarwitamisel Kommuunale enesele kahju tõi, nii ka liigne ettewaatus kodanluse ebajumala — raha — külge puutumisel. Küll tarwitati Rothschildi panga warandust tööliste palga maksmiseks, aga Prantsuse kapitalistide kõige püham paik — Prantsuse (riigi) pank — jäi puutumata, ta töötas rahulikult endiste ametnikkude all kogu Kommuuna kestwuse aja läbi. Ja ometi oleks kommuunanõukogu just selle panga rahwa oman-

duseks tunnistamise ja oma kätte wõtmise kaudu mõjuwa trumbi kätte saanud, millega kodanlist walitsust paljudele järelandmistele sundida oleks wõinud. Kuid ka siin olid Kommuuna tegelased rohkem aatelised inimesed kui kaugele nägijad rewolutsiooniwõitlejad.

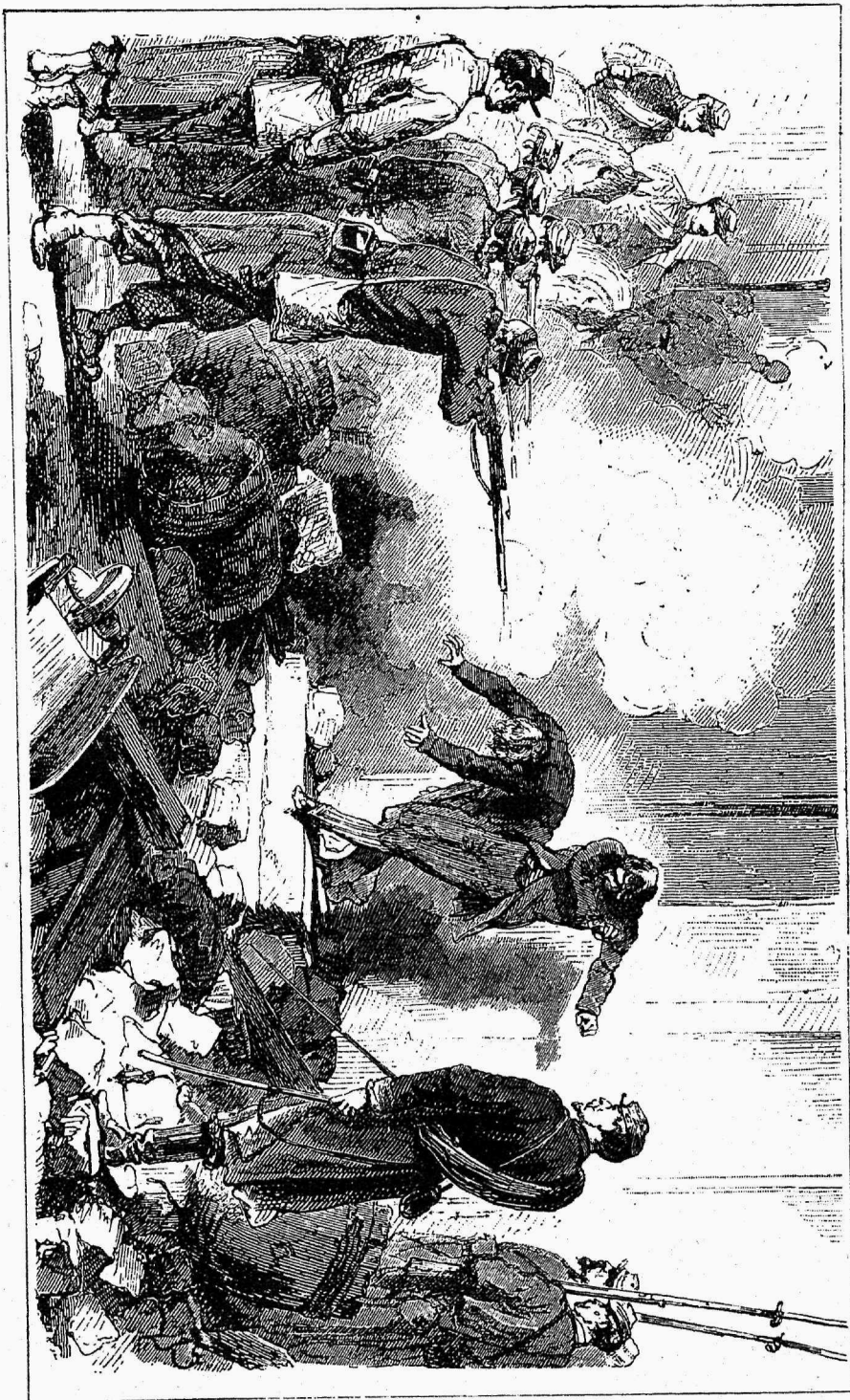
*

Kommunaarid olid sedawõrt waimustatud oma tegewuse õiglusest ja uue korra aatelisest kõrgusest, nad uskusid sedawõrt kindlaste ideede ja eeskuju wõidusse, et nad nende ideede tegeliku laialilaotamise eest wäljaspool Pariisi wäga wähe õolitsetid. Nad olid kindlas arwamises, et Pariisi rewolutsioon ka wäljaspool wastakaja ja järeltegemist leiab. See lootus oli aga ülemäära idealistlik; wastakaja Pariisi sündmused igatahes leidsid, aga rewolutsiooniliku wäljastumiseni läks asi ainult mõnes üksikus linnas, ja sealgi suruti see peatselt maha.

Nii jäi Pariis oma Kommuunaga täieste üksi, kesk ümbritsewat waenlaste leeri, mis iga päewaga tihenes ja kõwenes. Prantsusmaale äraandliku rahulepingu tegemise järel Preisi wangist wabastatud wäeosad aristokraatliste poolmetsikute ohwitseridega, kes oma sõjalist kaotuseäbi nüüd Pariisi töörahwa weres ihkasid maha nühhkida; meeletu ässitusega ja wiinaga ulluks aetud sõjawäejäänused; klassiwaenus pööraseks läinud kodanluse wõsud: kõik see kogus nüüd sõtta Pariisi töörahwa wasta.

Niikaua kui walitsuse seisukoht weel tugew küllalt ei olnud, ajas Thiers kahemõttelist poliitikat — andis põiklewaid wastusid kommunaaride mitmekordsete rahuettepanekute peale. Kui aga Thiers'il juba küllalt wägesid oli, et nende ja Preisi wägede abil Pariisi igast küljest sisse piirata ja üleüldist pealetungimist ette wõtta, siis muutus walitsuse taktika alastamataks ja järjekindlaks kommunaaride wasta. Terwe aprillikuu läbi pommitati linna. Maikuul jätkati seda weel suurema ooga. Preisilased aitasid kaasa — Prantsuse suurtükkidega Prantsuse pealinna purustada...

Kommunaaride mahalaskimise wõitlusekohal Saint-Germain l'Auxerrois (Sän Shermani Lokserrua) bulwaril 25. mail

Prantsuse „isamaapäätjate“ ettepanekul. Kaks weriwaenlast (enne ja pärast) andsid üksteisele kätt oma ühise „isamaa“—kapitalistlise korra—päästmiseks.

21. mail, wiimaks, kui juba pike-mat aega Pariisi marutulega pommitatud, läks walitsuse wägedel korda äraandmise teel läänepoolt, St. Cloud (Sänkluu) wärawatest, Pariisi sisse tungida. Rahwakaart ei olnud niisuguse pealetungimise jaoks ette walmistatud, ja ilma suurema wasta-panekuta akkasid walitsusewäed kahes arus, põhja ja lõunaida poole linna walli äärtpidi edasi tungima. Waenlaste sissetungimise sõnum lagunes linnas peagi laiali, aga rahwakaardi korraldus oli sedawõrt nõrk, et isegi järgmisel päewal weel tugewat wasta-panekut ei jõutud organiseerida. Seda enam walmistasid kohalikud elanikud, kes ajawiitmata barikaadisi ehitama tõttasid, iga maja kindluseks, iga uulitsanurga waritsemiseurkaks muut-sid, mida pealetungijatel suure jõu-kulutuse ja ettewaatusena tuli ära wõita.

Kõik wasta-panek, kui kängelaselik ja meeleeitlik see ka oli, jäi asjatakse. Üks uulits, üks linnaosa teise järel langes ägeda ja werise wõitluse järel pealetungijate kätte. 23. mail oli Montmartre mägi ja 24. mail linna raekoda walitsusewägede käes. Ka idapoolt tungisid nende wäed linna. Seda külge kaitsesid kommunaarid õige nõrgalt, sest rahutingimiste jä-rele oli see külg Preisi wägede käes, ja Prantsuse wäed ei tohtinud sinna maaalale astuda. Aga otsustawal silmapilgul mängisid Preisi wäejuhid siin äraandja osa ja lasksid Prant-suse wäed läbi — kommunaaridele selja tagant kallale. Nüüd järgnes piiramine igast küljest; pääsmise peale ei olnud enam mõteldagi. Nä-dal otsa wältas werine tapmine, rüüs-tamine, põletamine. 28. mail kell 11 enne lõunat oli Pariis täielikult walit-susewägede wõimu all—see oli Kom-muuna surmatund. Aga weel ammugi mitte ta weristamise lõpp. Kommu-naaride tapmine ja tagaajamine, wan-gistamine ja piinamine kestis weel

mitu päewa waheta edasi. Päre La-chaise (Päär Laschees'i) surnuaia nurka aeti sadade wiisi ohwrid kokku ja niideti seal kuulisao all maha. La Roquette (Larokett) wangimaja oowis tapeti 1900 wangistatud kommunaari. Paljudes paikades wedelesid surnu-kehad sõna otsekoheses mõttes wir-naned uulitsatel. Walitsusewägede suurtükiwankrite rattad olid rummu-deni were ja peajude sodiga pah-kunud.

Sõjalisele tapmisele ja meeletuseni aetud werejanu kustutamisele järgnes „seaduslik“ kohus—surmamõistmised, wangikodadesse ja kaugetele asumaa-dele saatmised kohtuotsuste põhjal. Kui suur üleüldine Kommuuna weris-tajate ohwrite arw on—keegi ei tea seda ligilähedaltgi. Surmasaanute ulka loe-takse üle 20, isegi üle 30 tuhande; wangi mõistetuid, maalt wälja saade-tuid ja põgenenuid, peksetuid, piina-tuid jne 50—70 tuhande peale; kokku seega 100 000 ümber. Walitsuse wä-gede pool oli üleüldse 877 surnut, neist oli 63 Kommuuna walitsuse ajal Pariisis langenud, teised wõitlustes.

Koledus ja metsikus, millega Prant-suse kodanlus töörahwa kallal oma wihatuld ja werejanu kustutas, oli kohutaw ja kuulumata „kultuura“-rah-waste ajaloo... kuni käesolewa ajajärguni, kus Mannerheimid, Nõs-ked, Horthid—rääkimata Denikinitest ja Judenitshitest—terwele ilmas näi-tasid, et Pariisi werepulm õieti ari-lik nähtus on kodanluse tegewuse-kawas proletariaadi rewolutsiooni mahasurumisel. Prantsuse kodanlus käis sel ajal ainult ees ja näitas teed, nagu proletariaat kõigi maade töölis-tele rewolutsiooniwõitluse eeskuju and-is ja proletariaadidiktatuura teosta-misel kapitalismusega eelwäelahinguid pidas. Wiimaste aastate nimetatud nähtused ütlewad, et iga maa kodan-lus—ja meie „rippumata“ Eesti Päts-Hellat-Rei „demokraatia“ omaltgi-poolt tõendab seda — walmis on proletariaadi wõimuwõtmise katsetoma kodu niisamasuguse piirita metsikuse ja wereihaga maha tallama, nagu Parii-sis 50 aasta eest sündis. Ja seda kultuu-rast nõretawa kodanlise ning sotsiaal-

äraandjate ajakirjanduse wihasemal ässitusel ja tagasihutusel—nagu Kommuuna kägistamise puhul Pariisisgi.

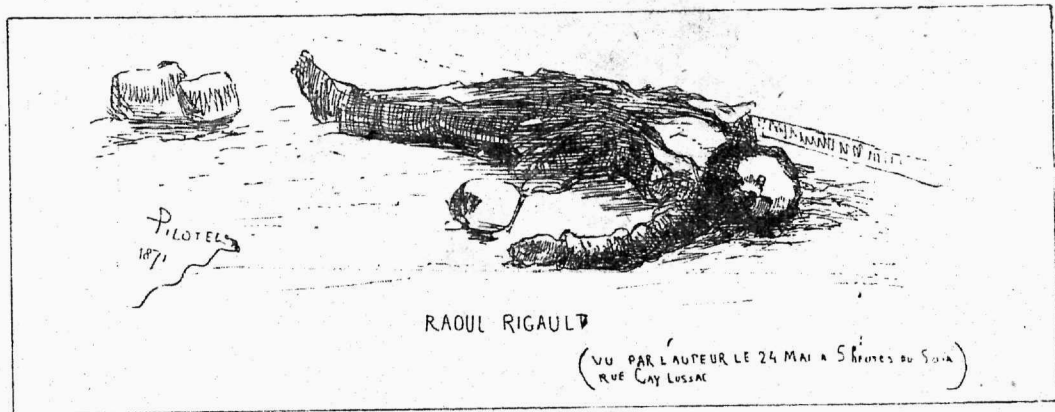
*

Piirita, nagu kodanluse kättetasumiseiha, oli ka ta rõem wihatud wastase kägistamise üle. Thiers õiskas käsi õerudes, et Prantsusmaa nüüd kauaks ajaks kommunismuseluupainajast päästetud on; „jäädawaks“ ei tihanud seegi inimesesoo metsikuse kehastus ettekuulutust pikendada. Aga isegi see „kauane aeg“ oli ajaloo õige lühike: ei läinud kümnetgi aastat mööda, kus Prantsuse sotsialistline partei elusse tõusis, partei, mis juba teaduslikul alusel, organiseeritud jõuga selle eesmärgi poole püüdis, mille teostamise katsel Kommuun õnnetult langes. Ja tänapäew, ainult pool aastasada pärast Paariisi weretalguid, mille üle terve ilma kodanlus õiskel tantsis ja oma walitsust selle wastase eest kaitstüd arwas olewat, oiab Wenemaa töörahwas, kui Paariisi proletariaadi waimline järeltulija, juba neljat aastat seda punast armastuse, wennastuse ja eneseohwerdawa wõitlusewalmiduse lippu kõrgel, mis Paariisis Kommuuna aual weresse ja porisse tallati. Prantsuse kodanlus aga wõdiseb ja wärioseb ingelämmatawas kriisis, mille tagant rewolutsiooniliku proletariaadi wõimsalt tõusew rusikas, Kommunistlise Internatsionaali lippu kinni oides ka Paariisile

uut Kommuuna ette kuulutab, kuid nüüd juba—jäädawalt.

Täide on läinud, mis Bebel wõidujoowastuses märatsewale Saksa kodanlusele 25. mail 1871 — Paariisi werpulma päiwil—näkku üüdis: „Paariisi wõitlus on ainult wäike eelwägede wõitlus. Las läheb weel mõni aastakümme mööda, ja praegune Paariisi proletariaadi wõitluseäie: Sõda lossidele, rahu urtsikutele, surm wiltsusele ja wedelemisele! saab terve Eroopa proletariaadi wõitluseüüdeks!“

Üle Eroopa, üle terve ilma kostab see sõjatuie, tõttawad töörahwawäed Kommunistlise Internatsionaali rewolutsiooniwõitluse lipu ümber. Mitte ainult üksikul maal, waid terwes ilmas ähwardab kodanlusewalitsust kommunismusetont. Ja mitte enam korraldamata, teistest lahutatud salkadega, arusaamises wähe arenenud ulkadega, waid organiseeritud, parteiliselt ühistundele kaswatatud ja wõitluses karastatud wägedega. Ja kaugest minewikust kajawa tüde peale: „Vive la Commune!“ (Elagu Kommuun!) mis Prantsuse kodanlusele 50 aasta eest nagu kohutaw surmamuusik kõlas, ja millega wõitlewad kommunaarid surma läksid, kostab nüüd miljonitest suudest üle terve ilma kogu rahwuswahelisele kapitalismusele surmakuulutaw tüe, nagu Paariisi langenud kommunaaride wiimase tahtmine, wiimase wande täidesaatja: Elagu Kommunistline Internatsionaal!

Raoul Rigauld (Raul Rigoo), tapetüd Gav Lussak (Giei Lüssak) uutitsal

Wangiwõetud kommunaarid

Kommunismus ja valmistus

Siamaani ei ole ükski kommunistuse teoreetikutest selle korra tähtsust, puhtpositiivsest seisukohast waadates, lahendanud.

Nende ettekujutuse järele sisaldab kommunismus ainult wõitluse mõtet kurnatavate ja kurnajate wahel kõigi kapitali õiguste ja eesõiguste äwitamiseks ja uue, õiglasema ühiskondlise korra sisseseadmiseks, kus enam asjata sõõdikuid ei oleks, töörahwas aga kõik valmistuse saadused, mis ta oma kätega loonud, ühetasaselt enda wahel ära jaotaks.

Kommunistuse õpetajad tõendasiwad siamaani selle korra paremust ainult sellest waatepunktist, et ta kapitalikasutaja kaotab ja töowilja õiglaselt ainult nende wahel ära jaotab, kellel ta kohta tõeliselt õigus on. Tõsi küll, see paremus on igatahes wastuwaidlemata olemas; aga peale selle on olemas veel teine külg, mille juures siamaani veel ükski ei ole peatanud, sellest oolimata, et see oma tähtsuse poolest esimisega vähemalt ühe kõrgusel seisab: see seisab nimelt selles, et kommunismus täiendatud, teaduslikult põhjendatud majanduslikult korraldust kujutab, millel aruldane wõime on valmistust tõõstuses ja põllumajanduses ennenägemata mõõdul tõõsta ning edendada, ilma et selle juures tarwis oleks — ja see on kõige tähtsam — inimese tõõjõudu suuremal mõõdul pingutada, waid oopis selle wasta, pikka-mõõda tõõaja pikkust ja tõõ pinewust wähendades.

Tõõndada on seda wäga kerge.

Kõigepealt paneb kommunismus valmistamise tõõle ka selle liigi wedelejaid, kes kapitalist saadawast sissetulekust elab, niisama ka suure kogu pankade ja finantsefektide teenijaid, igasuguseid äriajajaid jne, keda ühesõnaga wahetalitajateks nimetataks, kes ainult praeguse indiwidualilise (isiklise) korralageduse juures tar-

wilikud on, oma tõõga aga mingisuguseid tarbeaineid ei walmista.

Teisest küljest kaob, tõõ teatud wiisi järele korraldamise juures, ajaraiskamine tõõtamisel. Sellest kõigist koguneb suur ulk jõudu, mis praegu tarwitamata seisab, kuid mida kommunismus koondab ja tõõle paneb. Prantsusmaal teeb see arw tugewaste 40 uut tõõjõudu iga 100 tõõlise kohta, ja selle arwu wasta, mis ma arwustikuteadete ning ametliikude dokumentide põhjal, mis pealegi juba ammu awaldatud, olen kokku seadnud, ei ole keegi kunagi waielnud.

Õigikaudu niisamasugused arwud saab, wäikese lahkiminekutega muudugi, wist ka teiste maade kohta.

Nii tõõseb siis kommunismus maksmapanemisel kui mitte otsekohe, siis vähemalt ühe põlwe jooksul, valmistajate ja sedamõõda ka valmistuse saaduste ulk 40% wõrra.

See ei ole wäike summa, aga siiski ainult pistilluse osa neist ulgawatest tagajärgedest, mis kommunismus sel alal kätte saab.

Tõõpoolest, kodanlikes korras on valmistus tõõstuses ja põllumajanduses, kui ka weasjandus, wäikese, kelmiste ja suurte eraettewõtjate käes. Esimene ja teine liik neist ning isegi osa kolmandast tarwitab — et suuremat kasu saada — valmistamisel materjalist, tõõriistu ja tehnikalist abinõust, mis kaugele ajast maha jäänud, ainult kõige ädalisematel juhtumistel uuemaid tehnikalist wiisid tarwitusele wõttes; see aga tähendab määratut inimese tõõjõu raiskamist. Suur efektus oleks mõelda, nagu oleks kapitalistlike kontsentratsiooni (keskendamise) sisetem suurema osa wäikestest ja kelmistest valmistamiseettõõtetest kaduma sundinud. Dopis selle wasta: Prantsusmaal käib 278 000-st tõõkojast ja wabrikust

272 000 selle kahe liigi alla, ja ainult 6000 ettevõttes on üle 1000 töölise. Ja ometi ei saa veel wabrikudgi, kus tuhat või kaks töölisi, neid wõimsaid jõumasinaid tarvitada, mis iiglawabrikutes tarwitusel.

Kommunismuse ei faota tööstuses, põllumajanduses ja weoasjanduses mitte ainult wäikeid ja keskmisi ettevõtteid, waid muudab ka suured ümber, nende asemele ühendatud kommunistliski walmistamise asutusi luues, mis kõige täielikumate tehnikaliste töowiihude alusele seatud ja äärmiselt kõrge töowiljakuse annawad, nagu seda ainult teaduslik edu wõimalikuks teeb. Raske on omale ette kujutada, misugusel iiglamääral walmistus seefuguse korraldusewiisi tagajärjel tõuseb. Walmistab ju paljudes tööstusearudes töölised, kes mehaanikalisel wiisil, masinatega töötavad ja uuemaid tööriistu tarwitavad, wiiskümmend või isegi sada korda enam kui sellesama aja sees teine töölised, kes käsitsi tööd teeb.

Põllumajanduses annab see mehaanikaline töötamismeis pealegi wõimaluse suuri maatiküsi arimisele wõtta, mis siamaani igasuguste isikliste arimisewiiside tagajärjel kasutamata seisnud; nii on siamaani need wäljad arimata jäänud, mis, üleüldise arwamise järele, pärast teatud loikusterida, aasta või paar puhkust pidawat tarwitama. See waade ei ole aga õige, sest maapinda võib uueste seega sigitawaks teha, kui talle kunstlikult, wäetamise teel, need olused tagasi antakse, mis talt ära wõetud. Teised maatiküsi jälle on sellepärast arimata jäänud, et neil wäetus, torutamine, niisutamine puudus.

Käskümmend wiis aastat tagasi rehkendas üks Ameerika majanduseteadlane wälja — tehnika seisukorra peale põhjendades, mis seitsaadiik pealegi suureste täienenud — et kui kõik töowõimulised inimesed kolblise materjaliga ja tehnikaliselt täiendatud töowiihudega walmistaksid, siis kolmetunniliseft tööpäewast küllalt oleks, et inimesefugu küllaliselt wõiks elada. Altraajudega kodanlusele paistis see tõendus igatahes uskumata olewat, aga kommunistlises korras on seda wõimalik teostada.

Kommunismuse jõuab seda kergemine sellele eesmärgile, et ta kõik jõud, mis ta looduselt wõitnud, inimesele tarwitada

annab: „walge jõe“ — weefoskede jõu, „sinise jõe“ — merelaine jõu, tuule jõu, turbalademed, nahwa, jõe, ühesõnaga kõik, mis enefes elektri jõudu peidab, jõudu, mis kergeste kaugused wõidab.

Tuleb aeg, kus inimene igasuguseft raskest kehastõest wabaneb, kus ta ainult ülewaatajaks jääb masinate juures, mis tema eest tööd teewad.

Niisuguseid ilgawaid tagajärgi ei suuda aga kätte saada kapitalistline kord, kus kõik tehnikalised täiendused ainult omaniku kasu suurendawad, töölilistele aga mingit tulu ei too, küll aga mõnikord otsekohe kahju, nagu näituseks neil juhtumistel, kus uued leidused, uued masinad kehalise tööjõu tarwitamist wähen dawad ja seega tööliski ulgal ilma tööta jätkawad. Ainult siis wast saab proletariaat neist uuendustest kasu, kui ta kõik walmistamise ja wäetamise abinõud oma kätte wõtab.

Kommunistlises korras ei saa mitte ainult rahwa töowõimuline osa üleüldise eakorra osaliseks; ei, ka kõik tööle wõimetud — lapsed, raugad, aiged, inwaliidid, jandid, raskejalgsed naisterahwad — kõik saawad ühtewiisi osa sellest inimesefoo ühistunde, kommunistluse tähtsama põhimõtte wõidust.

Nende eest wõitseb ühiskond, nende tarbeid samasugusel mõedul täites, nagu wõtaksid nad üleüldisest tööst osa.

Isegi nüüd, kapitalistlises korras, jatkus neil maadel, kus mõned walmistusearud kõrgele järjele on edenenu, sellest sissetulekust, mis surunud kapital ta omanikudele annab, kui see neilt ära wõtta ja talurahwa ning tööliliste töowili neile walmistajatele ära jagada, selleks et puudust, seda ühiskondliski mädapaiset äwitada, mis enefega terwe rea wiletsusi kaasa toob. Selle määratu walmistuse tõusu juures aga, mis kommunistlise korra loomulik tagajärg on, saab iga inimene peale nende tarbete, mis elamiseks ädapärast tarwilikud, weel teatud osa saadust, mis mitte ainult ta tarbeteala ei lase laieneda, waid ka ta elurõemu sifaldab. Kõige keh wemate proletaarlaste elu on siis niisama pikk ja lõbus, nagu meieaja kodanlastel.

Seda päiksepaisteliski tulewikupilti nende kannatustega wõrreldes, milles praegu nõukogude Wenemaa winskleb, naerawad meie waenlased pilkel meie üle. See, mis

meile ümberliikmata, teaduslike andmete peale põhjendatud tõde, paistab neile luulelik unistus olevat. Nad kas ei jaks aru saada, või teevad, nagu ei jaks nad aru, et ükski, ka kõige ideaalsem fõrd jalapealt, ühe päewaga ei suuda viigis, mida kuus sõjaaastat laastanud, õnnelorda maksma panna. Kuid las teevad edasi oma rumalat nalja ja pilget. Juba nüüd võib siin, kommunistlike organisatsioonide võimsa üleoleku tagajärjel — oolimat kõigist raskustest, mida ükski teine ühiskonnafõrd võita ei jaksaks, —

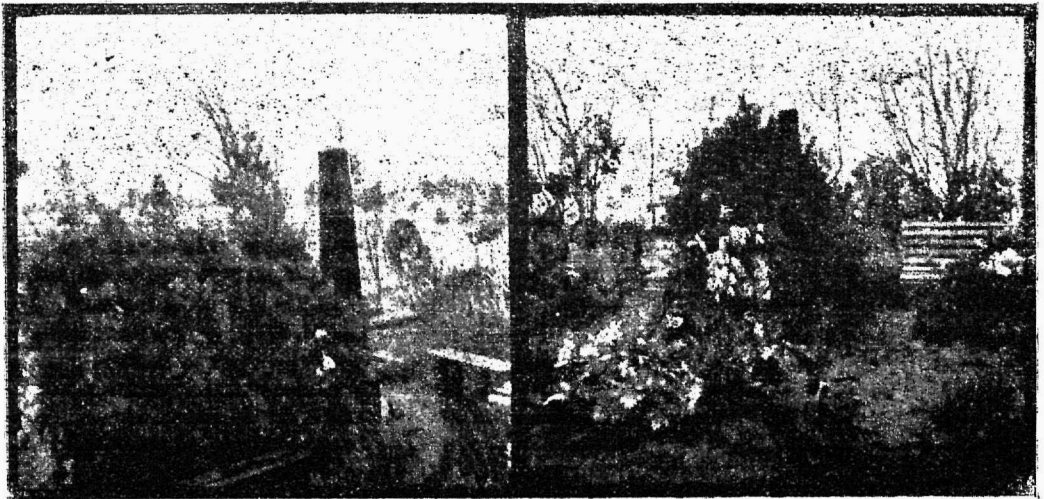
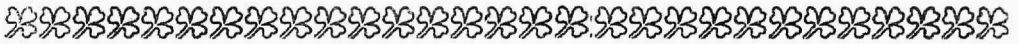
juba nüüd võib siin kahtlemata suurt majanduslikku tõusu märgata.

Kõige suurem kitsikuse aeg on mööda; iga uus päew toob uusi parandusi. Võpewad aga sõjad ja katked, võidu paratamata tagajärjena, blokaadi ahel — kui ta koguni täielikult ei purune — siis lähed see edu, mida juba nüüd võib näha, veel palju kiirema ooga edasi.

Lähedal on see tund, kus nõukogude wabariigi töölised ja talupojad wiimaks oma inestamisewäärt julguse ja kangelaslike jõupingutuste wilja lõikawad.

„Kom. Intern.“

Lucien Deslinières

Eesti walge walitsuse poolt Tallinnas jaanuarikuus 1919 ära tapetud ja kolme kuu pärast omaste ja teiste seltsiliste poolt Sõjamäe rabast üles otsitud ja wälja kaewatud Dwiigateli wabriku tööliste J. Schüts'i ja J. Kuppari aud Tallinna Rahumäe surnuaias
(kahelt poolt waadates)

Kas samm edasi wõi tagasi?

Wenemaa nõukogudewalitsuse wiimised tähtsamad sammud — naturaalmaksu sunniwõtmise asemele seadmine ja kaubawahetuse lubamine — sünnitawad ristiwastamisi käiwaid arwamisi. Kommunistidegi ulgas tekib ikka uueste küsimus: On see samm edasi wõi tagasi? Kodanline sulerüütletekari laksutab muidugi mõista lõugu ja õerub easmeesle käsi, et nõukogudewõim wiimaks ometi õige tee on leidnud... wana korra juure tagasi. „Tagasi kapitalismuse poole! Enamlaste paremale poole kaldumine. Kapitalismus Nõukogude - Wenemaal“ need on joowastusest nõretawad weergudelahmakad, mida agarad tindipriitsid nüüd kogu maailmas välja puistawad.

Kust niisugune arwamine? On sel põhja all?

Oleks nõukogudewalitsus oktoobrirewolutsiooni järele kohe naturaalmaksu juure läinud, poleks selles mitte keegi kapitalistilise korra alaloidmist näinud. Olgu kellelgi pea nii kõwa kui tahes, ometi peab igäiks tunnistama (kui ta mitte sihilikult waletunnistaja ei taha olla), et riigi sissetulekute wõtmine natuuraga (ainetega) ja riiklik palgamaksmine töölistele ainetenäol on just samm uue ühiskonnakorra poole, mida me sotsialismuseks nimetame.

Proletaarilise diktatuura esimiseks ülesandeks on ühiskonna walmistawaid jõudusi tõsta. Puuduse, nälja ja wiletsuse juures ei ole mingisugune sotsialismus wõimalik. Sotsiaalne rewolutsioon lõhub paratamata ühiskonna wanad wormid—tööstuse, kaubanduse jne. Tekkib korralagedus, haos, millest inimkonna uued kooselamise wormid ja wahekorrad peawad sündima.

Uue walitsuse kohus on kõige kiiremas korras sammusi teha, et korralagedus kaua ei wältaks, wiletsus

rahwaulke seisukorda ei ajaks, kus kontrrewolutsioon mõõdapääsematuks saab.

Wenemaal on määratu rahwaenamus wäike-ettewõtjad — talupojad. Maa tuiksoon ja warademuretsemise peaosas on nende käes.

Igal maal peab kindel jõud olema, mis rewolutsioonist sellewõrra uwitunud, et ta mitte ainult wana korra tagasitulekut ei taha, waid uut ühiskonda isegi walmis on eluinnaga kaitsma. Kui ka talupoeg oma suures ulgas ideelise rewolutsiooni eestwõitlejaks ei kõlba, ometi on nõukogudewalitsuse kohus olukorda luua, kus see kiht teatud pooleoidmist töörahwawalitsusele awaldab.

Kuid seda on wähe. Wenemaa töörahwawalitsus peab oskama olud elusse kutsuda, millede juures wäike- ja kesktalupoja isiklised uwid ühiskonna omadega sellewõrra kokkõlas oleksid, et tema walmistusline tegewus ühtlasi nõukogudewabariigi majanduslist tugewust („rikkust“) kaswataks.

Wabrikutöolist peab uwitama (seni kuni ta teadwus uues ühiskonnas kõrgemaks ei arene), et ta wõimalikult rohkem tööd teeks, wõimalikult palju saadusi walmistaks, riik annab talle selle eest, mis üle teatud alam-määra ära tehtud, lisatasu, preemiat. Samati on tarwis talupoega, kelle teadwus ja ühiskonnauwidest arusamine weel madalam kui tööliste oma, tagant õhutada, et ta oma wiimse maalapikese ära ariks ja wilja täis külwaks, wõimalikult rohkeste karja kaswataks jne.

Selles küsimuses näib talupojaga asi lihtne olevat. Tarwis talle ainult wabadus anda! Kui wäikekodanlane, kes oma majapidamise laiendamise poole püiab, tarwitab ta iga wõimalust, et popsist suurperemeheks saada!

Kuid nõukogudewalitsus on töörahwadiktatuura walitsus, mille ülesandeks uus ühiskond teadliku korraldamise abil sotsialismuseni wiia. Tal puudub (wähemalt Wenemaal) võimalus suurt rahwaenamust (talurahwakihti) kommunaalsete ettevõtete või nõukogudemõisade töölisteks muuta. Kuid ta ei tohi ainust sammu lubada, mis talurahwakihi sotsialismuse *wastasele* arenemisele juhiks. Siis kaotaks proletaarline diktatuur oma *mõtte ja peaks* warem või iljem kokku langema.

Tööline töötab riigi wabrikus, ettevõttes. Temale tuleb ainult korralikud elutingimised luua, mis kapitalistlike ühiskonna omadest paremad. Talupojaga on sotsialistlikel walitsusel asi keerulisem, sest see töötab *oma* walmistuse abinõudega, peab „oma“ saadusi riigi ülespidamiseks katmiseks andma, mis alati ülekohtuna tundub. Talupojal on tung esimesel võimalusel palgatööjõudu tarwitada ja võimalikult rohkel arwul. Sõnaga, tema tüürib esimesel võimalusel suurmaapidaja seisukorra poole.

Kuid kas puudutas *tegelikult* sunniwõtmine *se*da külge või kas annab naturaalmaks talupojale iseenesest mingid õigused, mis proletaarlike wõimuwalitsusega wastaolus oleksid?

Sunniwõtmise juures läks põlluarija saak kõik riigile, peale osa, mis tema ülespidamiseks jäeti. Naturaalmaksu sisseseadmine, sellewasta, tähendab just, et ainult teatud osa saagist riigile läheb, kuna kõik ülejääk põlluarija enese tarwitada on. Naturaalmaks, millejuures talupojal õigus on ülejääki müüa ja teiste ainete wasta wahetada, jätab teguri alale, mis külwipinda ja karjakaswatamist suurendama ajab, sest mida suurem lõikus, mida rohkem loome, seda enam jääb riigimaksust aineid üle—kaubawahetuseks. Sunniwõtmise juures aga oli (wähemalt seadusetahe järele) talupojale ükskõik, kas ta wähe või palju saaki kogus. Kõik, mis perekonna ülespidamisest üle jäi, pidi ära wõetama. Tõukejõud, mille abil me isegi suurema teadwusega wabrikuproletaarlast tulisemalt tööd tegema

piiame sundida, puudus pisikese ühiskondlise arusaamisega talupojal täitsa.

Kas oli sunniwõtmise-süsteem mingisugune samm sotsialismuse poole?

Seda näib ta ainult *paberi* peal olewat. Jah, wälispidi paistab tõeste, et niisugune kord, kus dekreet käsib talupoegadelt kõik saagi, mis tal isiklisest tarwitamisest üle jääb, ära wõtta, sotsialistlike riigi kontrolli kogu põlluarijate üle tähendab. Kuid *tegelikult* ei saa siin mingit kontrolli olla.

1917. aasta katsed näitasid, et isegi suurtööstuses kõige tulisema tööliste toetuse juures kontroll paberile jääb. Täieste wõimata on seda kümnete miljonite wäike-ettevõtjate juures läbi wiia. Kes teostab siin järelwalwe? Wene külas puudub isegi selge proletaarne osa. Aga ka Baltimaa katsed näitasid, et sulased ja teised maa-proletaarlased sunniwõtmise ja isegi arwelewõtmise juures otsustawat abi pakkuda ei suuda. Talupojal puudub igasugune raamatupidamine; saagi osalinegi ärareitmine, mis aga täieste iseenesest mõistetaw, annab terve riigi kohta otsatud tagawarad, kuid ei tasu waewa, et iga kõrwalepandud natukest üksikult üles otsida. Sunniwõtmine pole mitte korralik riigimajapidamise wiis, waid sõjaaegne ädaabinõu, — samm, mis surmaädaohus teha tuli.

Wäike-ettevõtjat (talupoega, töökojaomanikku) kunstlikult riigi töölisteks muuta — see tähendaks tõeste riigimoonakaid teha. Nõndanimetatud „eraalgatus“ on seliewõra wastaolus ühiskondlise walmistuse- ja ainete jaotusewiisiga, et neid kahte waenulist poolt kokku lepitada wõimata. Eraettevõtjat sundida oma põllul, oma tööriistadega riiki „teenima“, eraettevõtte saadusi riiklisteks tunnistada ja neist omanikule ainult elamisemäär välja anda, on sama ea tagajärgedega kui hotentoodile misjonärimantel selga panna ja loota, et ta siis ristiusu edasikandjaks saab. Pühad isad toowad noored „paganad“ oma waimulikkudesse koolidesse, panewad nad wastawasse olukorda ja teewad aegamööda neist tublid papid. Talupoeg ja käsitöeline tuleb

ka aparati panna, mille üle mitte tema ei walitse, waid mis tema üle walitseb. Mitte töökoda treipingiga, waid suur wabrik iiglamasinatega; mitte mõnetiinuline maalapp puu-sahaga, waid mõis kõige uuema tehnikaga on see, mis wäikekodanlase riigi kontrolli alla suudab panna.

Talumaad wõib ühismajapidamiseks muuta ainult niisuguse sammuga, mis kõik nende raudwara riigi omaks tunnistab ja mille järel küla talupojad, kus see otsus elusse wiidud, töölistena ühismajapidamises tegewusele asuwad. Kuid seda sammu teha on wõimata seni, kuni talupojad „kommuna“ wasta on.

Sotsialistlik walitsus peab näitama, et ühiskondlikes (nõukogude-) mõisas kergem ja parem elada ja töö seal wiljakam on kui wäikepõllupidamise juures. Kui see mitte wõimalik poleks, peaksid kommunistid oma arwamised suurpõllupidamise kohta muutama. Töörahwawalitsuse kohus on nõukogudemõisade eeskujulise sisseseadmise teel talurahwale ühispõllupidamise tulu näidata. Sest arusaadaw, et meie partei mitte sellepärast wäikepõllupidamist kaotada ei taha, nagu oleks seda mõne kangekaelselt pähe-wõetud idee teostamise pärast tarwilik, waid et ta tahab põlluarija praegusest raskest orjaelust wabastada ja teda wabaks kultuurainimeseks muuta.

Mitte sunduslik kommunaadesse ajamine kogu talurahwakihi tahtmise wasta, waid eeltingimiste loomine, et ärksamad talupojad ise kommunaat ihaldama akkawad! Niipea kui nõukogudewalitsusel korda läheb üksikudgi mõisad eeskujulikult sisse seada, saab küsimus teoorialise waidluse asemel tegeliku otstarbekohasuse kuju. Talupoeg on küllalt kaine, et *tegusid* nõuda. Ja seni kui meil temale näidata pole, kuidas me oma õpetust raamatust tegelikusse elusse wiime, on tal ka küllalt põhjust kahelda. Ning nüüd, mil riigiwõim kommunistlike partei käes, on meil kõik wõimalused „katseid“ teha. Talupoeg seda teab; seda ta ka nõuab.

Esialgul wõib aga külades üksikuid uuendusi läbi wiia, mis talupoegi

osalgti isiklise majapidamise juurest ühistööle õpetab. Elektrijõu ühine sisseseadmine ja teiste ühiste ettevõtete elulekutsumine (weskid, wiljapeksumasinad jne) on nõukogudekorra juures pisikesed sammud sotsialismuse poole, kui need ettevõtted kohaliku nõukogu (seega wabariigi) „omandusena“ asutatakse. See on tee, mida mööda wäikepõlluarija ühistöö poole sammub. Töölistedikatuura ajal pole maapidamise wiisi muutmise mitte enam rewolutsiooni-, waid lihtsalt uuenduseküsimus, „rahuliku“ arenemise asi.

*

Kauplemine (erakaubawahetus) on paratamata seal, kus olemas iseseiswad ettevõtjad. Täieste ükskõik on, kas seadusetäht seda lubab wõi mitte, aga ainetewahetus vähemal ehk suuremal määral ei jää eraisikute wahel seisma.

Sunniwõtmise juurest naturaalmaksu peale minek ei muutnud tegelikult elus mitte kauplemist sisulikult, waid ainult wäliselt, temale teist-awalikku-kuju andes. Kaubawahetuse keelu ajal pidi spekulant walwepunktidest osawalt mööda iilima, oma „kaupa“ mööda majasid wõi uulitsanurgal õlma alt pakkuma. Nüüd asub ta turul wõi kaupluses.

Meile „ei meeldi“ see, et kauplused awatakse, kus ulkadele kättesaamata aineid waateaknatel näidatakse. Meie „sotsialistlikka tundeid“ aawab turg. Kuid parem, et see awalikult sünnib, mis kõige karedamate abinõude peale waatamata salaja edasi wältaks.

On kommunist, kes arwawad et „spekuleerimise“, s.o. kaubawahetuse, kauplemise wasta samati tuleb poliitseiiliste abinõudega wõidelda kui kuritegewuse ja prostitutsiooni wasta. Miks siis mitte! Nii rõõwliid ja sisse-murdjaid kui ka awalikka naisterahwaid tekitawad ühiskondlised olud. Kui nõukogudewalitsus tarwilikuks ja wõimalikuks leiab nende nähtuste wasta wõidelda, miks ei peaks siis ka mitte erakauplemise wasta miilitsa ja kohtud kõige karmusega wälja

saatma, et ainetejaotust täielikult riigiasutuste kätte koondada?

Kuid kuritegewuse ja prostitutsiooniga *suudab* töörahwa walitsus wõidelda, sest siin on siiski üksikute isikute „taltsutamise“ tegemist. Teatud kaubawahetus on aga nähtus, mis möödapääsemata seni edasi wältab, kuni inimestel üleüldse „minu“ ja „sinu“ oma olemas.

Kes wõib seda kuritööks pidada, kui talupoeg waka kaeru oma naabrit wõtab ja selle wasta kartulid annab; ehk kui tööline sitsitüki, mis tal üleliigne, külas jahu wasta ära wahetab? Niisugust wahetamist keelata tähendaks kõige suuremat puupeasust. Mis on selles alba? Mis otstarbe oleks sundida, et talupoeg mitte puuduwat kaeraseemet naabri käest wahetada ei tohi ja tööline riidetüki juures, mida tal tarwis pole, tühja kõhtu kannataks, kuna külas lastel kampsonit selga panna pole?

Niisuguse wahetamise wasta wõidelda tähendaks peaga wasta müüri taguda, sest sedalaadi kaubawahetus kestaks kõige irmasamate karistuste peale waatamata edasi. Seda nägime ka iljuti, mil wabakauplus keelatud oli: wäga wähe oli neid, kes mitte midagi ei ostnud wõi ei wahetanud. Ja see järgnes kogu meie muust poliitikast: kõigile tööliste makseti ka rahapalka, mis tihti kümnete tuhandete peale kuus ulatas. Kuhu see pidi pandama, kuna nõukogudewalitsuse poolt antawa paiuki, kortri jne eest mitte midagi maksta ei tule?

Teine küsimus on waheltkauplejatega. Meil pole mingit põhjust selle kihi arenemist toetada. Kuid niikaua kuni ainete wahetamine ühiskonnas eraisikute wahel sünnib, on wõimata waheltkauplejat ära kaotada. See on wari, mis asja kõrwal liigub. Mida nõrgem riikline jaotuse (wahetuse) aparaat, seda laiem tegewusepõld on erakauplejal. Kui nõukogudewalitsus kord nõnda kaugele jõuab, et tal tarwilik ulk wabrikutööstusesaadusi talupoegadele anda on; kui ta kogu maa oma ladudega üle külwab (ükskõik kas warusetuswalitsuse wõi riikliste kooperatiiwide „wahetusekoh-

tade“ nime all), kus talupoeg oma wilja wõi karjasaaduste ülejäagu eest teisi aineid ja asju wõib saada; kui igal nõukogudewabariigielanikul wõimalik on warustuswalitsuselt tarwilikku osa tarbeasju saada: siis libiseb pikkamisi pind erakaupluse alt; selle asemele astub „waheltkauplejana“ riik.¹

*

Paljud kommunistid püüawad praegust poliitikat talurahwa asjas kui ajutist ja õige pea möödaminewat käsitada. See arwamine pole millegagi põhjendatud. Naturaalmaks on seni „loomulik“, kuni üleüldse erapõllupidaja olemas, „ülejäagi“ wahetamine on seni paratamata, kuni üleüldse tarbet tundub peale selle, mis riik (ühiskond) annab, weel mingit ainet wõi asja muretseda (sest „ülejäak“ wõib olla igal ühiskonnaliikmel — teatud asja näol, mida ta mitte ise ei tarwita).

See ei tähenda muidugi, et igal maal talurahwapoliitikas sama teed tuleb käia, mis Wenemaal kõige õigem ja ainus wõimalik näib olewat. Enam arenenud maades, kus proletariaat enamuses, wõib diktatuurawalitsus sammusid astuda, mis Wenemaal ebakohased. Igal maal tuleb kohaliste olude järele talurahwakihi jõudu ja iseloomu innata ja selle järele otsustada, mil teel wäikepõllupidamist kõige õpsam ühistööle edasi wiia.

Kuid *ühes* asjas jääb küll maksma üleüldine määrus: talunikkude saaduste kontrolli alla wõtmise, ülejäakide sunniwiisil ärawõtmine jäetakse kõrwale; selleasemel tarwitatakse naturaalmaksu seni kuni wäikepõlluarija uues ühiskonnas weel olemas. Ise küsimus muidugi, *kui kõrge* see maks kusagil wõib olla ja kuiwõrra ta jõukamate talupoegade pealt suurem on kui kehewemate pealt; selles sihis muudab teda nõukogudewalitsus aja ja koha järele.

J. A.

¹ W. arwamiste kohta, milledele Eesti töörahwa kommuuna lühikese olemasoleku ajal selles küsimuses jõutud: „Töörahwa wõimuwalitsuse kindlustamisest“, 1919. VII: Wabakauplus.

LE MUR DES FÉDÉRÉS — FEDERAATIDE MÜÜR — PÈRE

See on koht, kus tuhandad waprud kommunaarid ja rahwaulgad, kes millesgi süüdi ei olnud ega langesiwad. Siin pani kodanline seltskond ja sõjarühm inimesesoo wasta kuriteo toime, mille eest wõitluses karastada, põlewa ihas, et äwitada seda korda, mis wägiwalla ja willetsuse, seda werist ülekohut puhtaks pesema, mis rõhumise, alatuse

LACHAISE SURNUAIAL (Ernest Picchio pildist)

misgisugusesse erakonda ei kuulunud, kättemaksmise- ja werejanuliste timukate ohwriks neid irmus kättemaksmine ootab. Siia on tulnud ja tullakse veel edespidi kokku, et endid peale on rajatud. Federaatide Müür on igawene elawkeelne üleskutse rõhututele ja kuriteolise korra jaluleseadmise nimel neile tehti.

Walged werekoerad ja neile kaasa irwitajad

„Kodu ja isiku puutumatus“

„Rippumata ja iseseiswa“ Eesti „waba“ riigi wormiliseks nurgakiwiks on ajutise walitsuse deklaratsioon 16. now. 1918, kus muuseas loeme:

„Esimisel kohal peab wabas Eestis seaduslikkus, kindel kord ja kodanikude julgeolek ajawiitmata ja täielikult teostatud saama.... Kodu- ja isikupuutumatus tulewad täielikult maksma panna... „Töökaitseeadused... ühinemise- ja streigiwabadus astuwad jälle jõusse...“

Neid põhimõtteid teostati — tsaari wõlla- ja timukaseaduste kaudu, ja kus need küllalt werised ei paistnud olewat, seal tehti nad Eesti oma „demokraatia“ poolt weel jälgimaks. Mis ühele selle „demokraatia“ түседамале toele, Mihkel Martnale, asja andis asutawas-kogus (7. sept. 1920) awalikult oma sülelast järgmiste sõnadega iseloomustada:

„Meie julgeolek, meie olukord on pahem kui tsaariajal. Meil ei juleta ööseti enam kodu magada... Meie peame küsima: Kas on tsarismus tõeste kukutatud? Ja meie oleme sunnitud tuttawat ajaloolist lauset meie oludes irooniliselt (kibeda pilkega) kordama: tsarismus on surnud, kuid elagu tsarismus!.. Walitsuseasutused töötawad selle sõna mõttes: elagu tsarismus! — mis oma kodukaswanud reaktsioon weel kangemaks on teinud.“

Suur osa Eesti „demokraatlise“ „waba“ riigi kodanikkudest — Eesti töolisteklass — kannab selle tsaristlise demokraatia weriseid tunnismärke sügawalt ja walusalt oma ihus: Saaremaa werepulum, Isborsk, Raadimõisa kruusiauks ja sadanded teised demokraatia wermed õögawad põletawalt edasi. Ja edasi wältab ka walge

terror — kodanluse werine irmuwalitsus. Ainult wäikse lahkuminekuga: Isborski ja Raadimõisa kruusiaugud olid pimeduselapsed, keda awalikkuse ees püüti maha salata, kelle isaks ennast seaduslikult keegi ei tihanud tunnistada; nüüd aga, kus Eesti kodanlus de jure lepinguga enese täielikult imperialismuse rööwikute orjaks on müünud, arwab ta ennast oma peremehe seljataga julge küllalt olewat ja ei pea enam tarwlikuks wariseeri mängida; ta wiskab näokatte maha ja trambib werise irwituse tiirastusel oma sopaste saabastega rõhutud töörahwa turjal... awalikult, ametlikult, nagu tahaks oma ülbusega sedagi töörahwale kätte tasuda, et ta paar aastat oma pöörast kurnamise- ja weristamisetööd „demokraatliste“ kõksudega pidi warjama.

•

Meie ees on katkendlised walgete Eesti lehtede eneste kirjeldused riigikogu koosolekust 1. märtsil. „Demokraatlik rahwaesitus“ esineb ilma ühegi wiigileheta.

Päewakorras on muuseas

Tallinna ametiühisuste kesknõukogu maja küsimus.

Riigikogu kommunistiline rühm pöörab küsimusega walitsuse poole: Kas kawatseb walitsus korraldust teha, et Tallinna tööliste ühisused ja keskasutused saaksid uue asukoha?

(Tähendame juure: maja, mis seni ametiühisustel kortriks oli, rekwireeriti omal ajal ühelt pangalt sõjaseaduse mõjul. Kui tööerakonnawalitsus sügisel kuulutas, et ta sõjaseadust sammammalt tahab kaotama akata, seisis ta esimine ja ainuke „samm“ selles, et töölisteühisusi uulitsale wisata, see

on, neilt maja ära wõtta ja pangale tagasi anda.)

Siseminister K. Einbund seletab: Korraldus „töolistemaja rekwireerimise lõpetamise ja endisele omanikule tagasiandmise“ kohta on eelmise walitsuse ajal tehtud. Seda otsust järele waadates on tema, Einbund, leidnud, et praegusel ajal, kus olud korralikuks muutuwad, aeg on asuda sõjaseaduse tagajärgede likwideerimisele (naer) ja sellega lõpetada kõik need eesõigused, mis üksikutele kihtidele, üksikutele omanikudele ja erasikutele olid antud. Praegune walitsus on selsamal seisukohal, sellepärast ei leia praegune töö- ja oolekandeminister omal mingit õigust olewat siseministri poole pöörata, et maja uueste rekweeeritaks. Mis puutub riigikogu kommunistlike rühma ja iseseiswate sotsialistide rühma küsimusesse, kas kawatseb walitsus korraldust teha, et tööliste keskasutused saaksid uue asukohta (Üüded paremalt poolt: Wangimaja! Naer..) siis pean wastama, et kortrite muretsemine üksikutele erasikutele on nende oma asi. Riigivalitsusel ei ole praegu mingit õigust (!) eraasutustele kortrit anda. Kui aga kommunistline tööliisterühm arwab, et riik ometi ametiühisuste kesknõukogule kortri peab andma, siis wõib see ainult sel teel sündida, kui walitsusele seaduseandliselt õigus antaks maja elitada wõi osta, milleks siis riigikogu ka krediiti peaks määrama. Praegusel walitsusel aga ei ole wõimalik ametiühisuste kesknõukogule ruumisi muretseda.

Siseministri kõne ajal irwitatakse paremal pool ja juhatatakse töölistele uut asukohta — wangimajas ja Pääsküla wangilaagris.

Kommunistlike tööliisterühma poolt on ettepanek tehtud kõnelolewat maja tööliste ametiühisuste tarwis wõeranda.

Riigikogu liige Wanja (kommunistline t.-r.) toetab ettepanekut ja näitab, missugusesse raskesse seisukorda töölisteühisused siis sattuwad, kui neilt maja ära wõetakse, kus praegu 23 töölisteühisust on ulualust leid-

nud. Sedasama tehti ka Seckendorffi ajal. Loeb ette nende töölisteühisuste nimekirja, kes majast wäljajamise wasta protesteeriwad.

Kui rs. Wanja protesteeriwate ametiühisuste nimekirja loeb, üttakse maaliitlaste keskel:

„**Obusewaraste poolt!**“

Ja terve parem tiiw naerab laginal. Iseäralise eameelega itsitab pastor Kallas.

Tööerakondlase Seljamaa ettepanekul — maetakse ettepanek üleüldisesse komisjoni — ilma mingisuguse tähtaja määramata.

•

Edasi on päwakorras kommunistlike tööliisterühma järgmine

arupärimine wabariigivalitsusele.

4. septembril 1920. a. kell 1 omikul piiras kaitsepolitsei Tallinnas Laulupidu tänawal maja nr 14 sisse, et Dwiigateli wabriku töolist ja Tallinna ametiühisuste kesknõukogu korraldawa komisjoni esimeest Juhani Soansu wangi wõtta. Soans oli sõjariistadeta ja Soansu poolt ei ähwardanud kaitsepolitseinikka vähemgi ädaoht. Ilma oiatuseta awas kaitsepolitsei Soansu peale tuleandmise püssidest ja rewolwritest. Soans sai 6 kuuliaawa, millest üks tema pahema käe luu purustas. Sellejärel löi kaitsepolitseinik teda 2 korda rusikaga näkku ja teine kaitsepolitseinik lohistas Soansu trepist alla pööningult oowi peale. Seal pidasid kaitsepolitseinikud nõu, kas „seda raiska“ (nii nad nimetasid Soansu) maha lüüa wõi maha lasta. Seejärel arati Soansu käsist ja jalust kinni ja wisati üle oowiwärawa, kusjuures ta parem käeluu katki murdus, ja tassis automobiili juure, kus teda püssipäradega pekseti ja jalaluu katki löödi. Sellejärel wangistati Soans, wabastati aga 4. nowembril 1920. a., ilma et talle misgisugust süüdistust ette oleks pandud.

1. Kas on wabariigivalitsusel kirjeldatud asjaolud teada? Ja kui ta

teada on, siis: kas on selle weretöö kordasaatjad seaduslikule wastutusele wõetud? Kui selle weretöö kordasaatjad seaduslikule wastutusele wõetud ei ole, siis: kas kawatseb wabariigiwalitsus neid wastutusele wõtta?

2. Mis kawatseb wabariigiwalitsus ette wõtta, et niisugused weretööd ei korduks ja et kaitsepolitsei omawolile piir pandaks?

Wabariigi walitsuse poolt esineb siseminister Einbund seletusega, kuidas kaitsepolitsei ise oma weretöösi kujutab.

Asi, mille kohta kommunistline rühm aru pärib, seletab Einbund, on juhtunud ühe endise walitsuse aegu (waheleüüded: sel ajal oli siseministriks seesama Einbund), aga arupärimise sisu olla nii seatud, et ka praegune walitsus wõiwat tema peale wastust anda.

7. sept. 1920 andis metallitöölisetaimetühhisus selleaegsele walitsusele protesti, milles umbes samasuguseid asjaolusid ette toob nagu praegunegi arupärimine sisaldab, ja nõudis selle asja walgustamist. Sellekordne peaminister on sellele paberile resolutsiooni pannud: „Siseministrile asja selgitamiseks ja wastawa korralduse tegemiseks.“ Siseminister on selle peale otsustanud kaitsepolitsei üle m a l t (!) otsekohe seletust pärida ja nõuda, et uurimine ette wõetaks. Sel teel (tähendab: kaitsepolitsei—kui süüdistatawa ja uuritawa enese—„uurimise“ kaudu!) saadud andmete põhjal kujutab siis minister Einbund riigikogule kokkuwõttes järgmise pildi.

Möödaläinud aasta suwe lõpul, kui üleüldist streiki organiseeriti, oli Soans üks agaramatest selle streigi organiseerijatest ja kommunistlike pörandaaluste töö juhtijatest. Muuseas oli tema selleaegse pörandaaluse keskkomitee liige; oma wabrikus oli tema wabrikukomitee liige. Ühtlasi oli ta kommunistlike pörandaaluste kollektiivide liige, laotas proklamatsioonisi laiali walitsusewõimu ja praeguse korra kukutamiseks ja selleks üleüldise poliitikalise streigi ettewõtmist soowitades. Need materjalid sundisid tähelepanemist pöörama Soansu peale. Kaitsepolitsei ülema poolt oli käsk antud Soansu kinniwõtmiseks. Kuid waheajal oli Soans pöranda alla läinud ja ei saadud teda kätte. Kaitsepolitsei oli siiski arwamisel, et Soans kodu on, ja sellepärast anti

käsk Soansu naise kortrit läbi otsida. Kaitsepolitsei sellekohane protokoll (mida ükski tunnistaja, peale werekoerte eneste, pole kinnitanud) on järgmine (toome ta sõnasõnalt „Sotsialdemokraadi järele“—meie sõrendustega):

Teada saades, et Juhan Soans seal ja seal wiibib, sõitsin mina ühes kolme kaitsepolitsei ametnikuga Soansi korteri Laulupidu tän. nr. 14. Meie küsimus, kas Soans kodus, sai tema naise poolt eitawalt wastatud. Saadud teadete järele pidi Soans maja pööningul wiibima. Meie palusime endid pööningu peale juhatada, mida naine wastutahtmist tegi. Kauaaegse kloppimise peale pööningu ust ei awatud, kuuldusid aga kahtlane kröbin ja sammud. Umbes 10 minutilise ootamise järele tehti üks lahti, küsimise peale, kas Soans siin on, ei wastatud. Samal ajal kuulsime aga selgesti, et keegi katusel wiibides seal kröbistas. Et meie hüüdmine katusele kuulda oli, see on kindel, sest pööning oli kaunis madal ja katuse õhuke. Kes katusel wiibija oli, seda meie ei teadnud, sest et naise ütelse järgi Soans mitte majas ei wiibinud. Luuki, kust katusele pääseda, meile ei näidatud. Et meid wale teedele juhatada, seletati, et luuk kusagil katuse keskpäigas olla, mis aga, nagu pärast selgus, täiesti wale oli. Selle peale asus see ja see naabri maja katusele, silmas maja nr. 14 katusel korstna juures inimese kogu, kuid pimeduse tõttu wäga uduselt, keda ta kaks korda hoiatas. mis aga tundmatu poolt tähelepanemata jäätti, ning laskis tema peale ühe paugu, et tema maha tuleks. Pööningult sai katuselwiibijat hütitud, kuigi ilma mingi tagajärjeta. Tundmatu süütas tiku põlema; minu arwamise järele tahtis tema oma sõjariista järele waadata. Hiljem leiti see sõjariist õuest lähemal järelostmisel.

Sõitsin Tallinna linna komandandi juurde ja palusin omale abiks 4 sõdurit, keda ma ka sain. Kuid kohapeale tagasi tulles, käskisin ülewalolijat alla tulla, kuid ta jättis selle tähelepanemata, selle peale sai naabri maja katuselt tema peale kolm panku lastud, kusjuures teda iga paugu waheajal hütiti alla tulema. Pööningut järele waadates leidsime seal woodi, milles hiljuti magatud oli, niisamuti ka muud elamise tarbeasjad. Ruumi üks oli seest poolt haagitud. Linna komandantuari sõdur, kes läbi luugi katusele pääsis, käskis korstna juures seiswat isikut alla anda, mida wiimane aga ei täitnud, waid teisele poole warjule läks. Seda nähes laskis sõdur tundmatale ühe paugu, mis peale isik käed üles tõstis ja alla andis. Allatulija ei olnud keegi muu, kui Soans. Kahe sõduri poolt wõeti ta õladele ja kanti alla autosse, ja wiidi Tallinna linna garnisoni arsti juurde, kes tema haawad järele waatas ja kinni sidus, mispeale Soans sanitaarautoga haigemajasse saadeti. Suur osa arupärimise sissejuhatusest on pühendatud sellele, nagu oleks Soans'u pektud püssiparadega. Kõik see

osa arupärimisest on täielikult ebaõige, mis tunnistab Tallinna garnisoni arst, kes oli kutsutud Soansu ülewaatama. Selle kohta on tema järgmise akti kokku seadnud: Palwe peale tunnistab, et öösel 3. septembril Soansu minu poolt läbiwaadatud ja seotud sai, kus juures ta keha pealt järgmist leidsin: kuulihaaw parema rinna sees, parema reie sees, kuulihaaw põrna juures (mille järele arwatawasti käed üles tõsteti ja alla anti). Plekkisi ja mingisugust peksmise ja löömise jälgi minu poolt leitud ei ole. Dr... (Arsti ega politseinike nimesid ei julge „Sots.“ avaldada).—See a metlik akt näitab, et see osa arupärimise sissejuhatuses täieste ebaõigele alusele on seatud, seletab Einbund. Ja „tunnistab“ edasi:

Seda materjali kokkuwõttes pean tunnistama, et sel korral kaitsepolitseinik Soansi püüdes ja temal olewate andmete põhjal, mis pärastiste ühenduste järel selgeks tehtud sai, oli Soans sõjariistus. Kaitsepolitsei oiatas Soansi mitu korda enne laskmist ja laskmise juures, et aga Soans seda tähele ei pannud, oli politsei õigustatud sõjariistu tarwitama. Lähemalt nende punktide juure tulles, mis arupärimises üles seatud on, wõiks järgmiselt wastata.

Kas on wabariigiwalitsusel kirjeldatud asjaolust teada, ja kui tal need teada on, kes on siis seaduslikult wastutusele wõetud? Wõib wastata: See asjaolu, nende andmete põhjal mis ette on toodud, on teada olnud ja et olewate andmete põhjal ei ole mitte põhjust leitud wastutusele wõtmisega esineda.

Mis kawatseb wabariigiwalitsus ette wõtta, et niisugused weretööd ei korduks, ja et kaitsepolitsei omawolile piiri panna? Selle peale wõib järgmiselt wastata. Kaitsepolitsei mingisuguseid weretöösi korda ei saada ja kaitsepolitsei mingisugust omawoli ei tarwita. Iga politseinik kui ka kaitsepolitseinik on õigustatud enesekaitseks wälja astuma ja kui wang, keda tema taga ajab, põgeneda katsub ehk alla ei anna.

Mis puutub eriti omawolisse, mida kaitsepolitseile süüks antakse, siis on see omawoli ainult kommunistide poolt otsitaw. Iga kord kui kaebtusega on tulnud, on lähemate järeluurimiste juures awalikaks tulnud, et need kaebused ebaõiged on.

Minu pean ütleva, et ei ole tõeste fakti kogu minu ministriks olemise ajal ettetoodud, kus kaitsepolitsei kunagi peksnud wõi wägistanud on. Mis puutub eriti põhjendusse, kas on politseiametnik enesekaitseks sõjariista tarwitanud wõi ei ja kuidas niisugustel kordadel tuleks kommunisti wõita, kas ettewaatusena wõi julgeolekuga, selle kohta wõin näituse tuua hilisest Tartu juhtumisest, kus üks meie kõige patriootlisem, julgem ja parem ametnik kommunisti käe läbi maha on lastud.

Kõigi praeguste andmete põhjal pean ma tähendama, et kommunistidega peab ette-

waatust tarwitama. Need ei ole mitte arilikud wõitlejad, kes wõib olla, ütlevad lihtsalt ausa sõnaga, et see Eesti riik on üks naru ja mina ei taha siin elada, waid kes paremas taskus kannawad rewolwrit, mida nad lähemal wõimalusel wälja wõtawad ja tule awawad. Nii et politseiametnikud, kes enesekaitse peale walmis peawad olema, peawad ka wastuhakkamiseks walmis olema, muidugi seaduslistes piirides. Ja ma wõin tähendada, et see (Soansu?) juhtumine pole mitte ainukene, kus kommunistid on meie politseiametnikka surmanud.

Möödaläinud aastal on surma saanud 15 politseiametnikku, nendest on pooled surma saanud kommunistide poolt, pooled—rööwmõrtsukate poolt. Ja ma ei tea tõeste, missuguse südamega meie niisugusel korral tuleks süüdistama politseiametnikka, et nad enesekaitseks ja töö ülesandeks tarwitawad niisuguste waenlaste wastu, nagu seda meile on rööwmõrtsukad ja kommunistid—sõjariistu. Mina arwan, et kui iga tõsine politseiametnik, kes oma kohusid seadusepiirides täidab, nii nagu see seaduse poolt on ettenimetud, oma sõjariista tarwita otsekoheise kuriteo wastu, see politseiametnik on õieti talitanud ja ta on patriootiline politseiametnik.

Riigikogu liige Soans (kommun. töö-l. r.), kelle kohta arupärimise käib, annab sündmuse kohta üksikasjalise pildi.

Siseminister—kõneleb ta muuseas—ütles, mind olla oiatatud ja alles koi-mekordse oiatamise peale on mind lastud. Selle pean ma ümber lükkama. Sest niipea kui politsei pööningule tuli, läksin mina katusele; sel silmapilgul, kui ma katusele jõudsin, oli juba teise, wastasolewa maja katusel politsei walmis, ja ilma mingisuguse oiatamiseta awas ta minu peale tule, mis mind sundis ennast korstna taha warjule oidma. Mis sellesse puutub, et minul sõjariist olewat olnud, siis on see wale wõi eksitus; mul ei ole eluajal sõjariista olnud. Ei ole ma ka kusagil pöranda all ega nurgas olnud, waid käisin päewpäewa kõrwal töö, mida terwe Dwiigateli wabrik wõib tõendada. Mind ei olewat löödud. Kui kaks wahwat kütiti katusele ronis, tegin neile ettepaneku, keelata mehi edasi laskmast, siis tulen alla, mis ka sündis. Kui ma aga pööningule jõud-

sin, wõttis mind salapolitseinik wasta ja löi mind kaks korda näkku. Kui ma küsisin, miks mind löiakse, keelas teine sõjawäemundris mees politseinikku, et tarwis ei ole löia. Siis kästi mind pööningult alla tulla. Ma olin jalust aawatud, kätest ka, ja külje sees oli aaw, rinnus ka, ühtekokku oli mul kuus aawa. Ma palusin et mind lubataks pikkamisi alla tulla. Seda aga ei lubatud, waid wõeti kukla pealt kinni ja lohistati mind alla; ei kantud mitte, waid nimelt lohistati. Mind toodi oowi peale, kuhu kõik kokku tulid ja aru peeti, mis „selle raisaga“ teha. Üks ütles: maha lasta! teine: maha löia! Ma wastasin et ma surmairmu pärast neid paluma ei akka. Siis wõeti mul ümbert kinni ja wiisati üle oowiwärawa uulitsale. Seal wõtsid mind teised wasta ja wiisid auto juure, kuhu mind kuklast lükati, nii et ma käpukile sinna sisse kukkusin; sellejuures löödi mul püssipäraga reie pihta, kus mul kuuliaaw oli. See oop purustas mul reieluu, mitte kuul.

Edasi jutustab Soans, kuidas komendantuuras rõemustatud, et ühest kommunistist jälle lahti saab. Kõik arwanud nimelt et ta sureb; seda üteldudgi talle otsekohe, kui ta sargi lõhkirebimise wasta protesteerinud: „Sinul, kuradiil, enam seda särki tarwis ei ole!“ Peale paranemist kutsuti ta kaitsepolitseisse, kus teda streigileõhutamises süüdistada pütitud ja isegi sellekohane protokoll tehti. Siis lasti aga wabaks ega ole mingisuguse süüteo pärast wastutusele wõetud. Streigiajal oli ta igapäew töolistemajas, kust politsei teda alati oleks wõinud leida. Peitnud ta enast ei ole.—

Järgnewad elawad läbirääkimised, kus rkl K. Ast (sots.-dem.) politseid kõlbliselt urjutab ja näidata püiab, et politseil mingit õigust ei olewat olnud Soansu peale lasta. Arwab et „demokraatlise“ riigi politsei teisi wägiwallaabinõusi oleks pidanud leidma, et Soansu katuselt alla

tua—olgugi et tal... süüdi ei olnud! Nagu Inglismaal, kus kurjategijaid 3 wõi 4 päewa piiratud, wõi Soomes, kus jällegi kurjategijaid aurupritsiiga majast tahetud wälja kihutada. Kõneleja ütleb, et Soansu kujutus süüdmusest palju tõenäolikum on, aga—ta „ei julgawat siisgi oletada, nagu ei oleks arst (kes peksmise maha salgas) oma parema äranägemise järele tunnistanud ega wõi ka mitte öelda, et wõimud, kelle poolt asja toimetati, oleksid püüdnud asja walewalguses paista lasta“.

Siseminister Einbund tõendab uneste, et kaitsepolitsei seaduslik õigus olnud „weristada“, ja küsib, miks Soans oma õiguste kaitseks mitte prokuröri poole ei ole pööranud. Walitsus ei olewat Soansu wasta sellepärast kaebtust tõstnud, et Soans riigikogu kandidaatide nimekirjas olnud. Nüüd aga tahetawat süüdistust tõsta.

Rkl Palwadre (sots.-dem.) ei waidle, Asti eeskujul, kõlbliselt politseinikkude wägiwallatõde wasta, waid püiab ainult näidata, et neil sel juhtumisel „seaduslikku õigust“ „weristamiseks“ ei olnud.

Kommunist Allikso näitab, et siin mingist „õigusest“ juttu ei ole, waid klassilise wastase äwitamisest, millega aga kodanlus ise töörahwa rewolutsioonile ajab, kus ta siis töolisteklassi „terrori“ üle ärgu pööritsegu. Paneb ette järgmise üleminekuwõrml: 1. Riigikogu tunnistab, et wabariigi kaitsepolitsei tegewus Soansu weristamises kõige tooremat ja ülbemat wägiwalda tarwitas, mis keskajainkwisitsioonist mitte lahku ei lähe, waid weel ullemad on, ja mõistab wabariigi kaitsepolitsei ukka; 2. kohustab wabariigiwalitsust Soansu weristajaid seaduslikule wastutusele wõtta, ja 3. kohustab walitsust selleks korraldust tegema, et tulewikus ilmasüüta tapmised ega kinniwõtmised ei korduks.

Sotsiaaldemokraatide rühm leiab selles ettepanekus (Palwadre suu läbi) „liig palju üleaurust belletristikat“ (ilukirjandust), ja paneb omalt poolt ette:—Siseministri seletusi ära

kuulates tunnistas riigikogu neid mitte-rahuloldawateks, leiab et arupärimises ettetoodud asjaolud kaitsepolitsei tegewusest kohtulikku uurimist ja süüdlaste wastutuselewõtmist nõuawad, ja—läheb päewakorras edasi.

Tööerakonna nimel teel Seljamaa ettepaneku: kuigi sisemistri seletused nende rühma ei ole rahuldanud, ühineb tööerakond—liht üleminekuwormliga (mis maaliitlaste poolt ette pandud).

Ääteenamusel wõetakse lihtne edasiminekuwormel wasta.

Kogu selle küsimuse arutamise ajai **naerawad** parempoolsed ja ülawad wahetele. Kui Soansu aawamisest kõneldakse, ütatakse pahemalt poolt:

Pastor Kallas naerab nüüd, aga pühapäewal ütleb jutlust kristlikust armastusest.

* * *

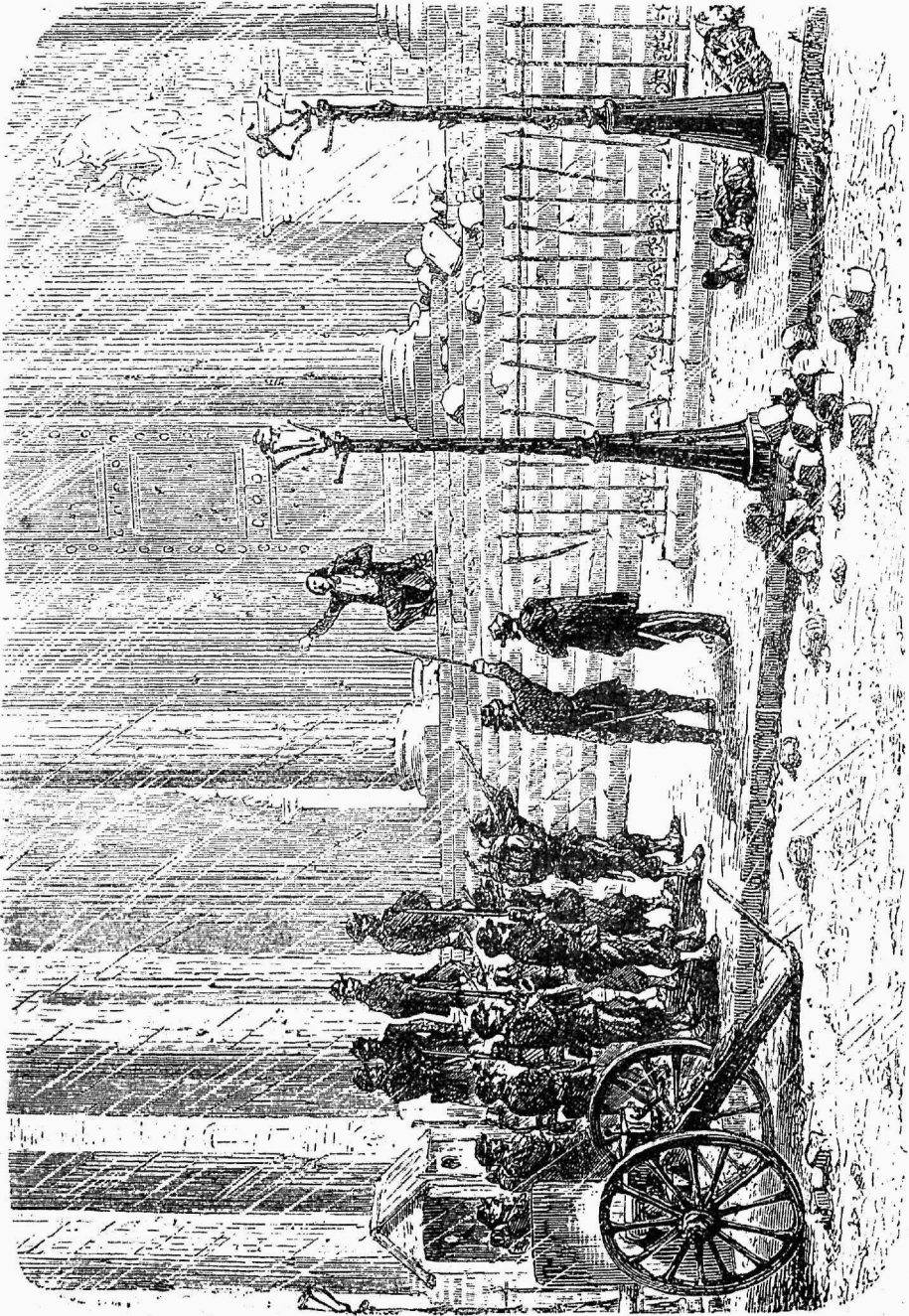
Pilt on täielik; midagi ei jää programmist puudu. Maaliitlastest wõimulolijad ühiepäwakärbsed, kes ainult irwitada oskawad, irwitada ja tõusikuülbeid waheteüideid teha, kui töölised oma ühisuste ulualuse pärast walitsuse poole pööravad wõi kaitsepolitsei timukate weriste wägiwallategude pärast walitsuselt aru nõuawad. „Rahwaerakondlane“ siseminister, kes oma maaliitlastest peremeeste käsul töölistele wasta üiab: Teie olete mõrtsukad, teiega tuleb kui mõrtsukatega ümber käia; mis kaitsepolitsei on teinud, on korras; meie oleme peremehed ja meie anname talle õnnistuse kaasa ka edaspidi sedasama weristamisetööd teie wasta jatkata. Ja irwitamise krooniks lõpusõna: Kui teie õigusi on rikutud, eks kaewake — prokurõrile! Tööerakondlased, kes weel mustemad püüawad olla kui pisiparunitest ja

pangaärradest maaliitlased, need tööerakondlased, kes oma kaitsewa käe igasuguse weretöö üle laotawad; mis tööliste wasta toime pandud; sotsiaaldemokraadid, kes oma ülesande täitnud, tagurluse wõidule upitanud, ja nüüd nagu tohletanud mamslid, kelle „teenusid“ keegi euam ei tarwita. walitsusekünade ümber riingi luusides wirisewad ja oma nõuannetega maaliitlaste endist armu püüawad tagasi wõita: Tarwitagu kaitsepolitsei wägiwaldada—selle wasta meie ju ei ole, oleme ise selle weristajatesalga kaas-sünnitajad, aga tehku seda seaduslikul alusel. Siis on see „demokraatlik“ ja meiegi anname oma õnnistuse, meie — „tööliste esitajad“. Riigikogu juhataja (abi) Wirma (sotsiaaldemokraat), kes seletab, see oiewat Eesti demokraatlise wabariigi põhiseaduse wasta, kui kommunistid oma resolutsioonis nõuawad: riigikogu kohustagu walitsust Soansu weristajaid wastutusele wõtma—ja selleks korraldusi tegema, et tulewikus ilmasüüta tapmisi ja kinniwõtmisi ei korduks! Ja tööerakonna „demokraatlik juht“ Seljamaa, kes oma rühma nimel seletab: Kaitsepolitsei on küll süüdlane, ministri seletus ei rahulda meid, aga — meie lähme päewakorras edasi...

Ja kodanlus läheb edasi. Uutele kaitsepolitsei wägiwallatöödele, milleks neid kodanlus, „sotsialistid“ ja „demokraadid“ riigikogus julgustawad ja neile ette juba selleks kaitsekindlustuse lubawad. Tööliste werisele rõhumisele, et neid teha sõnakuulelikkudeks orjadeks, kes meeletus priiskamises aelewate peremeeste pöörasemagi kurnamise juures kui tööloomad iniseda ei tohiks. Nii jõuab ta sinna „Eesti tööliste paradiisi“, mida tööerakonna välisminister Piip iljuti enne seda ette kuulutas.

H. Rooskaja

Millière mahataskmine Panthèoni ees 26. mail 1871 — Surmomõistetü ei kaotanud enesewalitsust; surres ütdis ta:
 „Elagu wabariik! Elagu rahwas! Elagu imimesesug!“

Eestimaa kommunistlise partei kongress

(Nowembris 1920)

1905. aastast kuni tsaaririigi lan gemiseni oli sotsialistline liikumine Eestis enam üksikute salajaste rüh made kui töörahwaukade asi. 1917. aastal said sotsiaaldemokraat lised (enam lised) organisatsioonid selgrooks sellele kääriwale rewolutsioonilisele rahwakogule, mis mõne kuu jooksul aastasadade jäänustest ja lugemata köidikutest enese wabaks rabeles. Hindenburi kiiwrimehed ja Secken dorf'i opmanikepp ajawad rewo lutsioonilise töölistepartei uueste põ randa alla. „Iseseiswa“ wabariigi nuk kudewalitsus, kus puhtsotsiaaldemo kraatline Ast täiskodanlise Pätsi saterkuue alumist õmblust suudleb, püiab kommunistid wiimseni ära äwi tada, kuid sellest oolimata suudab kommunistline partei töörahwaliiku mise peale mõju awaldada, nagu seda sügawale põranda alla aetud partei juures arwaste nähtud.

Wõiks ütelda: Kuni tsaariwalitsuse kukutamiseni oli siin tõepoolest tege mist esimeste rewolutsioonilise töö listepartei teerajajatega, kes ainult kõige parematel pilkudel (1912—1914. aastatel, mil kogu Wenemaal rewo lutsiooni-salatuli õhkus) wabriku tööliste ulgas teatud osa etendasid. Kerenski ajal kaswas töörahwa rewo lutsiooniline liikumine — iseäranis wäiksetes linnades ja maal — parteil „üle pea“, kuna jõud puudusid lühi kese aja jooksul laie ulke „ära see dida“. Alles „iseseiswuse“ ajal asub kommunistline partei kõige raskema tes tingimistes kawakindlale sideme loomisele töörahwaukade ja partei wahel ja sihikindlale mõjuwõitmisele kõigi töölistekihtide keskel.

Neile arenemisjärgkudele wastas ka parteiorganisatsioon. 1905—6. aastatele järgnewail reaktsiooniaegadel kuni tsaariwalitsuse kokkulangemiseni lei

du sid mõnes üksikus linnas (Tallin nas, Tartus, Narwas) sotsiaaldemo kraat lised rühmad, mille del aga kindel korraldus puudus ja mis wahete wahel lagunesid. Isegi Tallinnas ei suutnud põrandaalune organisatsioon ennast kogu aja elus oida, linnako mitee oli sagedaste ainult nimepidi ole mas, kuna tal tegelikult ühendus ulka dega (wabrikukollektiivid) puudusid.

Nimepoolest olid Eestimaa sots. dem. gruped Wenemaa sotsiaaldemo kraat lise töölistepartei osad, tegelikult aga oli neil teatud side parteikeskko haga (Peterburi seltsimeeste kaudu) ainult üksikutel aastatel (1906—1907, 1913—14).

1917. aasta käärimise- ja tormijooksu kuud olid liig lühikesed, et Eestis selleaegsele enamlasteparteile kindel worm anda. Wenemaa s.-d. tööliste (enamlaste) partei keskkomitee tunnis tas Eestimaa parteiorganisatsiooni maaosa (oblasti) omaks, kuid ei suu detud parteiwõrku üle kogu maa kas wõi paljude tähtsamate punktide pea legi laiendada. Organisatsioonisi oli paarkümmend, kusjuures maakonna ühendused täieste puudusid ja kogu vähemad üksused, mis linnadest wäl jaspool asusid, otsekohe ülemaalise komitee alla käisid.

Saksa okupatsiooniwägede äkiline pealetulek ja parteiorganisatsioonide wilumatus awalikku olekuwormi kii relt põrandaaluse tegewuse peale wiia oli põhjuseks, et 1918. aastal kaheksa kuu jooksul Eestis mingit kindlat parteikorraldust polnud, mis ühise keskkoha kaudu seotud oleks olnud. Kohalejäänud parteiseltsimehed löid siisgi Tallinnas, Tartus, Narwas ja Põhja-Eesti maa proletariaadi ulgas üksikud kollektiivid. Nende esitajate nõupidamisel detsembrikuul waliti wiieliikmeline keskkomitee, mida ni

metati „Kommunistlise partei Eesti keskkomiteeks“. ¹

Kodusõda, walge terror ja nuusku-riteparwed ei annud wõimalust parteikongressi 1919. aasta jooksul kokku kutsuda. Alles läinud aasta nowembris suutis keskkomitee sellega toime saada.

Wormilikult oli see asutaw kongress, kuigi tegelikult, nagu nägime, partei 1918. aasta sügisest saadik wõi õigem Eesti „iseseiswuse“ päewadest algades oma praeguse nime alltöötas, tematekkimine (wähemlastest täieline lahkulöömine) 1917. aastal sündis ja 1919. aasta algul ta III Internatsionaali asutawast koosolekust osa wõttis. „Kommunisti“ lendleht (nr 21) tähendab õieti, et meie partei programmi teostamine programmi kirjutamise eel käis. Niisama eelnes ka wormilikule parteiasutamisele tegelik parteiorganiseerimine.

Kongressi wiis päewakorrapunkti on juba lugejatel teistest allikatest teada. Siin tahaksin ma ainult III Internatsionaaliga ühinemise ja programmi ning partei põhikirja wastawõtmise juures peatada.

Leidub kommunisti-eestlasi, kes seda suureks rahwusliseks lahkpuudeks peawad, et Eestimaa kommunistlised organisatsioonid „iseseiswuse“ parteina endid organiseerisid. Nende arust oleksid kommunistid Eestis endiselt pidanud Wenemaa kommunistlise partei osa olema.

Millega põhjendawad need „internatsionalistid“ seda arwamist? Wäi-

¹ Samal ajal töötas olude sunnil teine parteiline keskkohht, nimelt osa keskkomiteest, mis Wenemaal asuwate kommunistide-eestlaste konwerentsil Moskwas 1918. aastal waliti. See keskkohht ühendas parteiorganisatsioonisi, mis 1918. ja 1919. aasta algul punasest-wäest wabastatud Eestis töötasid. Eesti töörahwa kommuuna likwideerimisega lõpetas see nõukogude Wenemaa pinnal asuw parteiline keskkohht (Luuga konwerentsil walitud koosseisus) oma tegewuse, kuna tema wolitused kommunistlise partei Eesti keskkomitee kätte läksid ja wiimse eakstunnistusel kolm liiget Wenemaa büroo surnitasi, mille kohuseks sai Eestimaa kommunistlist parteid Wenemaal esitada ja sidet pidada Internatsionaaliga ja W. k. p. keskkomiteega.

ted on küll nende saladus, aga ette kujutada wõib siin kahte asjaolu. Esiteks et Eestimaa organisatsioonid siis Wenemaa partei külge kuulusid, mil Eesti osa Wenemaast oli. Kuid sel korral ei tuleks mitte ainult nõuda, et praegune Poola, Soome ja Bessaraabia parteiorganisatsioon Wenemaa kommunistlise partei külge liituks ja et Austria ning Ungari kommunistlised parteid ühineksid, waid siis peaks ka soowitawaks tunnistama Ollandi ja Ispania, Rootsi ja Norra, Inglise ja Austraalia parteiorganisatsioonide ühinemise, sest et need maad omaajal üks riik on olnud.

Wõi wast sellepärast, et Eesti ja Wene majanduslised teineteisega seotud, ühel mannermaal, külg külje wasta seisawad? Kuid siis tuleb kohe kõigi Eroopa maade kommunistlike parteide ühinemist nõuda, sest nad pole mitte vähem teineteisega majanduslised seotud ja asuwad külg külje kõrwal, — Inglismaa ja Skandinaawia wast wälja arwatud, kes weega teistest lahutatud.

Ehk wast on ühendamise põhjuseks see et Eesti wäike on? Jah, me nimetame seda „wabariiki“ kubermanguwabariigiks. Kuid kelle kubermang ta praegu on, kas Wene nõukogudewalitsuse, Inglise pankiiride wõi mõne teise Eroopa riigi rahameeste oma? Näib et ta praegu kõige vähem selle maa kubermang on, mille walitsewa partei liikmed siin linnupriiks on kuulutatud.

Kommunistlise partei loomiseks on teistsugused eelttingimised mõõduandwad. Kommunistlise Internatsionaali ülesanne on kogu maailmas wõim töörahwa kätte wõita. See rahwuwaheline töölisteühendus saab seda ainult sel teel kätte, kui proletariaat igalpool kapitalistidega järelandmata wõitlusesse astub, kõiki kohalikka olusid otstarbeliselt ära tarwitades. Igas riigis on oma majandusline arenemiseaste, oma walitusewiis, oma isesugune wahekord üksikute ühiskondliste grupete wahel. Kodanliste riikide wahekord takistab waba läbikäiku teineteise wahel, ja kahekordselt raske on see rewolutsionääridel. See teeb üksikasjade juh-

timise riikidewahelisest keskkohast raskeks ja tihti oopis võimataks. Kahe poliitikalisel iseseisva riigi kohta üks kommunistline partei luua, see on niisama ea kui tegelikult selles riigis, millest väljaspool parteikeskkoht asub, liikumine ilma korraliku keskkohata jätta, mis õigel ajal iga sündmuse ja nõuetawa sammu kohta seisukohta võiks võtta.

Eesti on „iseseiswate“ riikide ulgas. Me teame et ta majandusliselt (ja niisama majanduslise mannetuse ja sõjalise päkapikkuse tõttu poliitikalisel) suurriikide iga pealiigutuse peale koeraalanduses walmis on roomama, kahe käpa peal käima, kurjalt aukuma ja seda puhtaks lakkuma, mida mõni suurem riik mitte kasima ei lähe. Nagu iga kantnik mõisasaksa ees sunnitud on oma „olukorda“ meeles pidama, kui kohast lahti saada ei taha, nii lõmitab iga päkapikuriik suurte ees.

Ent kui pobulil päiwiline on, kui see oma töötingimiste üle kõneleda tahab, kui ta palka juure nõuda mõtleb, kelle poole ta pöörab? Mitte mõisniku poole, kelle „armust“ kandi-mees oma kohta peab. Ei, waid kantniku, oma otsekohese peremehe poole, kuigi see majandusliselt iseseisew pole. Päiwiline võib (ja teeb seda, kui tal arusaamist) oma seltsimeestega, kes teises talus teeniwad, enne läbi rääkida, nendelt nõu küsida, nendega ühiselt wälja astuda, aga kui ta näeb et perenaine temale leent soojendades seda peerutunglaga segab ja sõrmega katsub, kas ju soe on, siis naerdakse ta wälja, kui ise protestiäält ei tõsta ning ainult töölisteühisusesse kaebama jookseb.

Eesti proletaarlane on ka umbes niisuguse kantnikuriigi „teenija“. See on kahtlemata proletariaadi kaotus, et pisikesed „iseseiswad“ kandi kohad—Eesti, Läti, Leedu jne—ilmusid, kuid need riigikesed on siiski olemas, neil on oma organisatsioon, oma sismised asjad. Faktiga tuleb rehkendada. Eesti proletaarlane peab ennast ise aitama. Ta peab korralduse looma, mille abil kodanlise riigiaparaadi wasta wõidelda.

-Niikaua kui Eesti „iseseisew“ riik olemas, on ka Eesti kommunistlise partei olemine paratamata tarwilik. Kui meie seda tunnistada ei tahakski, tegelikult oleksime siiski sunnitud poliitikas oma äranägemist mööda tegewusekawa looma ja lähemate eesmärkide järele talitama. Kas suudaks Wenemaa wõi Inglise kommunistlise partei keskkomitee näit. otsustada, kas ja kuidas saab riigikoguwalimistest osa võtta. Selleks on tarwis koha peal olla, olusid lähemalt tunda ja seda küsimust tegelikult eluga kokkukõlas läbi kaaluda.

Internatsionaal on sisulikult töepoollest kõigi riikide kommunistliste parteide ühendus (aga ei mitte kõigi rahwaste kommunistliste organisatsioonide keskkohat. Mitmesuguste rahwaste kommunistlised parteikorraldused, kes Wenemaa nõukogude wabariigi föderatsiooni kuuluwad, ei käi mitte otsekohe Internatsionaali, waid W. k. p. keskkomiteele alla. Ameerika kommunistlise partei „rahwuslised“ liidud ei ole samati mitte otsekohe Kommunistlise Internatsionaali osad jne). Kommunistlise Internatsionaali põhikiri, kõik tema resolutsioonid ja otsused on just nõnda kokku seatud, et iga riigi partei sellewõrra „iseseisew“ on, kuipalju tal seda „oma“ walitsuse wasta wõitlemiseks tarwis on. Kuid wõtke mõni üksiku riigi kommunistline partei, kas wõi Wenemaa oma, katsuge tema keskkomitee otsuse järele Eestis töötada! „Kommunisti“ lendleht tähendab jälle wäga ilusti: Wenemaa kom. partei mobiliseerib 10 protsenti kommuniste, kuid Eesti kom. partei oma liikmeid Laidoneri käsutada ei saada, ja kui Purri selle mobilisatsiooni toime paneb, püiab partei mobilisatsiooni, noh, vähemalt saboteerida! Wõi W. k. p. kongresside otsused? Täita neid Eestis ei saa, ja wähe on neis resolutsioonides, mis praegu meile juhtnõõriks wõiks olla. Kui ka Eestimaa kommunistid wormilikult Wen. kom. partei ulka kuuluksid, tegelikult tuleks neil täieste oma lähemaid nõudmisi ja taktikat teostada.

Kõik see ei tähenda mitte, et Eestimaa kommunistilisel parteil Wenemaa parteiga kõige lähemat kontakti ei tule pidada. Wastapidi, see wanem partei on meile igapidi eeskujuks, nõuandjaks ja toetajaks. Veel enam, me teame et niipea kui Eestis walgete wõim murtakse, Eestimaa Wene nõukogudewabariigi föderatiivseks osaks saab, justnagu ükskõik mis sugune maa, kus töörahwadiktatuur walitseb, oma naabruses asuwat töörahwawabariigist lahus olla ei wõi, rääkimata Eesti päkapikkusest, mis tema omaette olewa üksusena wõimatu-nõrgaks teeb ja paratamata teistega ühinemist sunnib otsima.

Kõiki neid asjaolusid pidas kommunistilise partei kongress Eestis silmas. Oli ka juba ette teada, et mõned „liiginternatsionaalsed“ kommunistid, kes olukorra muutumisega käsikäes käia ei jäksa, kisa tõstawad „rahvusliste lahkprüiete“ pärast. Kuid Eesti töörahwa rewolutsiooni uwide seisukohast ei wõinud teist teed kongressil olla.

Partei programmi asjus seadis keskkomitee kui ka kongress esimesele kohale partei lähemad nõudmised. Teoorialised küsimused kommunistmuse kohta on III Internatsionaali kongresside otsustes olemas. Kui Wenemaa kommunistilise partei programmile suurem teoorialine arutus eeldub, siis sellepärast et see kogu maailma töörahwale (ja muuseas ka Eestimaa kommunistidele) juhtnõõrina wõib kasulik olla. Wõiks siingi ütelda: Rahwa (ja partei) suurusele wastab ka programmi laialikkus põhjüsmõttelises osas. Meil oli ainult tähtis üheltpoolt nende olude tähelnpanemise peale rõhku panna, mis Eestis omapärase ja sellele riigikesele teatud rahwuswahelise seisukorra annawad, ning teiselt poolt kohalise protetariaadi peanõudmised ära tähendada, mis loomulikult ka paljudes küsimustes kohalist pitsatit kannawad.

Partei põhikirja wäljatöötamisel tuli põrandaaluseid tingimisi silmas pidada. Kõige suuremale konspiraatiivsusesele (salajapidamisele) tuleb siin veel juure küsimus, kuidas wastuta-

wate parteitegelaste „töowõimetuks“ saamise korral tegewust jätkata. Nagu Wenemaa sots.-dem. töölisteparteis (põrandaaluses), nii tuli siingi tunnistada, et keskkomiteel õigus on enesele liikmeid juure koopteerida (wõtta). Põhikirjannab Eestimaa organisatsioonidele kindla keskendatud (tsentraliseeritud) kaju, mida sõjajalal seiswal proletariaadiparteil ädaste tarwis.

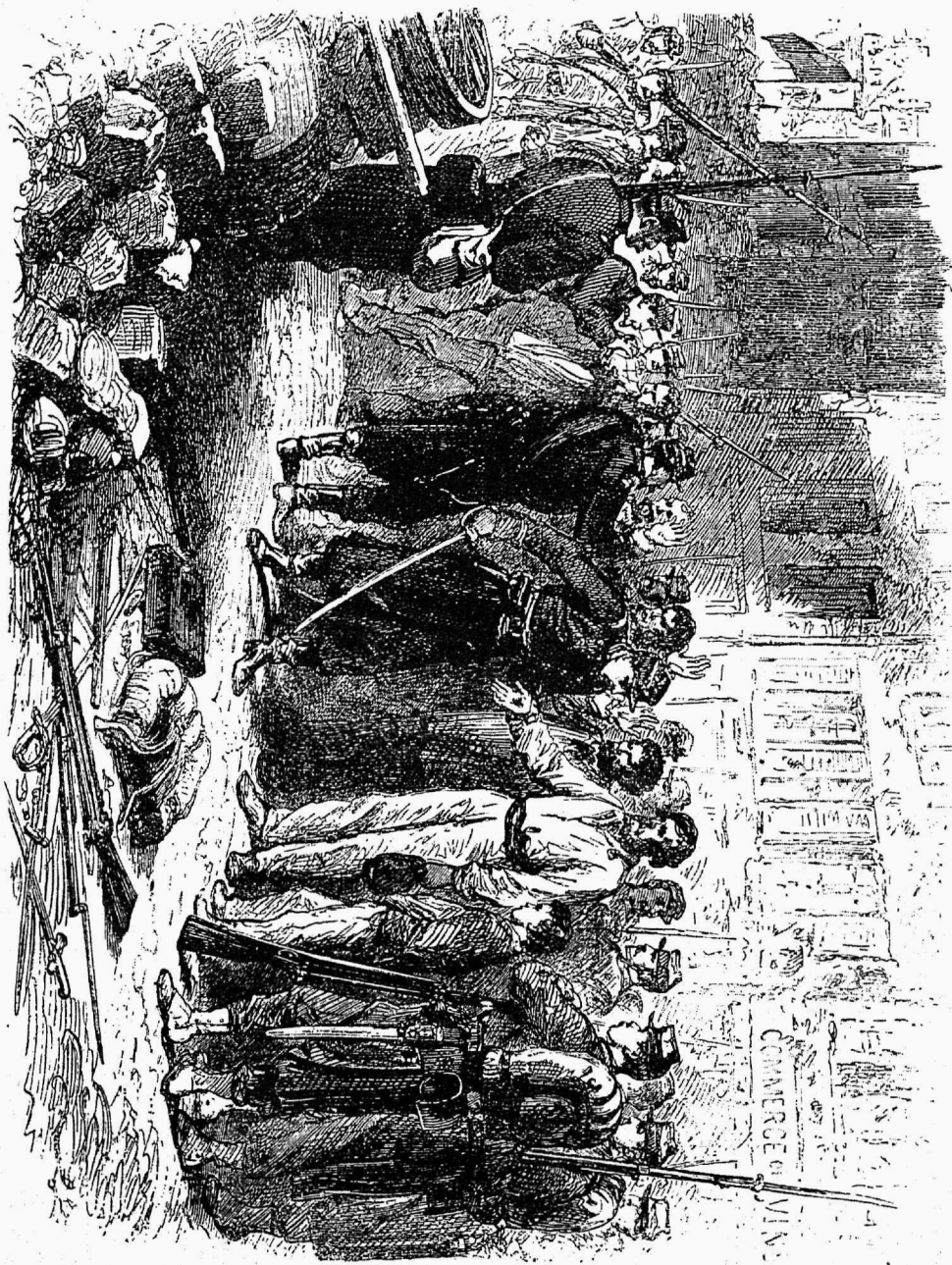
*

Eestimaa kommunistilisele parteile on kindel organisatsiooniline alus pandud. Ulgalise partei loomine — igas linnas, igas kihelkonnas, igas külas kommunistilise rühma korraldamine on nüüd päewakorral. Arusaadaw et põrandaalustes tingimistes see teisel kujul wõimalik ei wõi olla; alles töörahwa wõit, mis rewolutsioonilise partei käed wabastab, awab tegewuspõllu, et laiasi töölisteulkasi kommunistmuse eest wõitlejate esimestesse ridadesse koondada. Nüüd on wõimalik ainult kõige kindlamaid rewolutsioonilisi soldatid wälja noppida ja neist see tuum luua, mis pärast proletaarlise rewolutsiooni juhtiwaks jõuks ja iljem awaliku partei iduks saab.

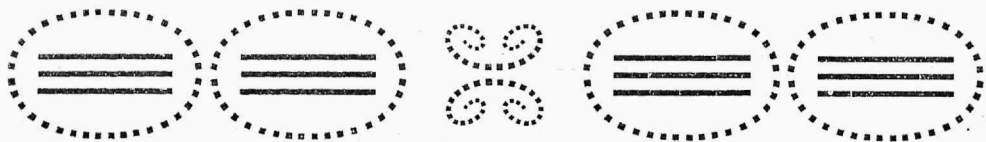
Kuid samal ajal peab partei kõik „legaalsed wõimalused“ ära kasutama, sündigu see ametiühisuste, parlamendi ehk omawalitsuseasutuste töölistefraktsioonide kujul. Meie partei kohus on igasse asutusesse tungida, kus laiade ulkade walgustamine wõimalik. Kogu Eestimaa töörahwas tuleb kommunistmuse-ideedest läbi immutada, wiimsed sotsiaalpetiste pettekujutused sealt wälja kolkida.

Wenes ja Ungaris läks proletaarlise rewolutsiooni tee sotsiaal-sahkerdajate demokratsismuse-jandi kaudu. Kommunistilise Internatsionaali ülesanne on igal maal, kus praegu kodanlus walitsusetüüriil istub, nii tugew proletariaadipartei luua, et iga ulgaline ülestõusmine möödapääsemata kohe töörahwadiktatuura oma lähemaks eesmärgiks wõtaks.

Eestimaa kommunistilise partei ülesanne on oma tegewuspiirides sedasama ettewalmistusetööd teha.

Partisi kommunuuna wangide khewatamine
Igakts lasti maha, kelle katelt puusirohu märki arwati leitawat

Joas kofsk

Ummasrattad mürisewad, trumlid tärisewad ja uluwad, poolid wuhisewad, winguwad... Jusstu muinasjutulik alt-ilm on see uluw ja mürisew liitumine, millest taktilised paigutused saatuseoopidena läbi kajawad. Ainult see mürin. Inimeste ääled kaowad temasse ära. Põrand ja seinad wabisewad raudse töömuusika pörutustel. Inimesed liiguwad masinate ümber nagu nägemata mehhanismuste abil käima pandud kujud; nad loewad filmadega wäntade wajunüist tõusmist, nende käed liiguwad kangide ja furlistega ühes taktis. —

Need on masinateks põlwenend olewused, põlised walmistajad. Nad tulewad ja lähewad wahetus wahetuise järele; lähewad et puhata ja tulewad et töötada, nagu oleks nad lahutamata osad neist masinatest, mida siin teatud minutil liikuma ehk seisima panna; nad peawad wõrgad olema, kui masinarattad weerlewad, ja ei tohi wärsida, emnegu auruwile selleks märku annab.

*

Jaglakasarmu ülemisel korral on fitfad kambriid üksteise kõrwal. Igalt poolt kajab wäsinute norstaw ingamine. Aegajalt on siin ja seal laste nuttu ja naisete ädaldamist kuulda. Kõik need ääled sulawad tumedaks kuniwõlmeteks, mis kasarmu wõlwalustes wahetpidamata wastu kajab.

See on eluraskuste muusik — sunnitud rahulolemine — loomusunniline nurin.

Ja kambritest kuulub magajate norstamiist, laste nuttu ning emade äitumiseääli. Aga koridoris samnuwad majaidjad ja wahimehed; nad walwawad ja waritsewad kui öökupjad, walwawad et orjad wabadusest und ei näeks.

Kuna päewane wahetus kasarmutes puhkab, on õõsine wahetus wabrikus.

Nagu põlewad klaasjäärwed kiirgawad sajaaknalised wabrikuooned; nad uluwad ja winguwad ööpimeduses.

Sinn waihib. Kui tuhandesilmine iigla-elukas ingab ta jõeoru ämaras põhjas ja ulatab oma pimedad alewid kui mustad tiiwad Jamburi ja Wirumaa wäljades. Sügaw õõ lasub linna peal; rõske märtsitaewas laotab ennast allil raudkuplina tema peale ja wõitmata pimedus sõõb leegikesi, mis tustastes akentes wiewendawad.

Sula, pilwine õõ. Räästad lufuwad ja nõretawad. Rõske õht tungib aknasse ja wajutab kui märja wammiga nuu näole. Ämarus umbse rõsedusena täidab kõike ümbrust; ta täidab nuu kannert ja kasarmut, laenetab udupilwena mu akna ümber ja linna peal. Saternapostid seisawad reas, kui sunnitud rahwawalgestajad, ja pingutawad kollaseid kiiri niske ämaruse sisse. Need kiired nagu oskiks üksteist nagu küsiks teed üksteise poole.

Jõgi ähib põnewalt pakitsewast. Salajalt ööpimeduses wiilib woolaw weji siin ja seal jääkaane katki. Joala kärestikus ja sillajammaste ümber läheb weetohin waljumaks. Jääralt tufane, raste ääl kajab üle kohisewa kärestiku, üle mürisewa wabriku. See on ääl, millega joalane nistsama on arjunud kui masinamürinaga. Alati kuuleb ta teda; aga wahel kaob ta arusaamatalt ära, ja sealsamas näib ta nagu uue ooga tõuswat, nii et teised ääled temasse ära kaowad. Siis on kui kuuleks ta teda esimest korda. —

Need on igaweste festwad lauluelid. Oled nendes — ei kuule neid, lähed nendest, kaugele — kuuled neid, arwad kuulwat.

See on Joa kofsk — oma wõimsa koihinaga, raugemata ajalauluga. See on ääl, mis talwe waljusega wõitmatait waidleb, ja õitsewal suwel oma tooni ei muuda. See ääl on kui orja elu — ifka ja alati raste, tume, saatuslik.

Siisgi kuulud nullle mitmeti, sa igaw ühetooniline tödlau! Kui ma õõsel oma asemel ärkan, siis kuulen ma sind nagu wäsinut olewust, kes mu usse taga ähib

ja ohtab, — nagu õigusteta ori — nuris-
jed ja lõõtsutad ja raskelt; awan ma
afna, siis muutub su ääl, siis on kui
oleks ma tiiglaoreli registrid awanud, nagu
kuuleks ma wainustatud rahwaulga rõe-
muüüdeid; kui ma su juure tulein, siis
näen ja kuulen sind kui kütkestatud orja,
näen sind wabriku turbini weeretamas,
ähkimas ja lõõtsutamas.

Sula. Udune õd nuufsub.

Malmikarwa rõske ämarus wajub
raste lainena afnasje.

Põnewad, saladuslikud prahwatused
käiwad läbi õhu, ja kõit ümbrus tunnusse
wõhijawat.

Kõse kõhin lähew waljumaks ja läbi
kõhina kajakawad kõhutaw-rasked lõõgid;

lained kõse all mühijewad kui tormine
meri. Üll ja ülewal pool kõse kuulusse
jäämurdumise mürinat. Warwa jõgi pü-
hijeh kewadewõitu, algab jäämurdumist.

Esimesed lahtimurtud jääpaangad sege-
lewad wähtawas wees. Mürinad ja
kõhinal ligineb jääne jõe wool kõsele —
langeb mürisjedes alla.

Prahwatused, mürtsumine, ragisemi-
ne... kestab nükaui kui laia jõe laginew
jääfate lõpuliikult murtud, kõsemõllus
purustatud ja kildudena merde uhutud.
Siis raugewad prahwatused, waitib rak-
sumine ja — Jõa kõsk kõhijeh kõrgendatud
toonil wabastatud laintel kewadelaulu.

W. Buf

oo

W E N N A D

*Aablil oli ainus Kainist-wennas,
aga ei wõind waenus kaitsta ennast.*

*Akata ligemalt silmama —
„wendi“ täis siginend ilmamaa.*

*Elulugu ent nüüd kaljust waljum:
Kainist-sugu wendi kaunis palju.*

*Aabel oleks pääsnud plagades weel,
wennad aga näe nüüd taga ja cel.*

J. Lch

oo

Waprad seltsimehed ¹

Lubage seletuseks ruumi paarile reale, selle peale waatamata, et asjal
töolisteliikumises liig pisike tähtsus on wõi see wast oopis puudub.

Mõni aasta tagasi ilmus minul paar raamatukest (Räästaaalused, Alasti).
Awaldasin need nimel, mille ma oma esiwanematelt pärinud.

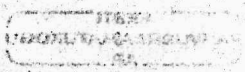
Nüüd trükkis aktsiaselts Warrak 48 lehekülge, millede sisu tähendawat:
Wõtlewad lohed — satüüriline nowell. Sellele aktsiaseltsi „futoro - poedi
plärangule“ on sildiks pandud Eessaare Aadu.

„Kirjandusline“ huligaansus, mis igapidi wastab Eesti krimplilööjate
mädamunaga - arwustajate ja porujommilompides-wähklejate terawmeelsusele.

6. 2. 1921.

Eessaare Aadu

¹ See kiri oli saadetud Tallinna töölistehele „Rõhutute Häälele“ selle kinni-
paneku eel.

Bartholomee monument Père Lachaise surnutele

